¶ Roberti whittintoni lichfeldiensis grãmatices magistri & prothouatis Anglie in florẽtissima Oxoniensi achademia laureati de octo partibus orationis.

¶ Roberti whittintoni distichon.

Grammatice fautrix reliquas dat adire sorores
Pegasidum pulses hac sine sero foras

¶ Facundissimi Remacli florentatis heraistichon.

Grammaticen quisquis magnã aspernaris auenam.
Net cupis e tanto grammine principium
Lege itidem parili reliquas postpone sorores
Quas tibi muemosmes sancta propago dedit
Prima trahit partus primordia diua loquendi
Ad socialsq; huius ianua prima patet.

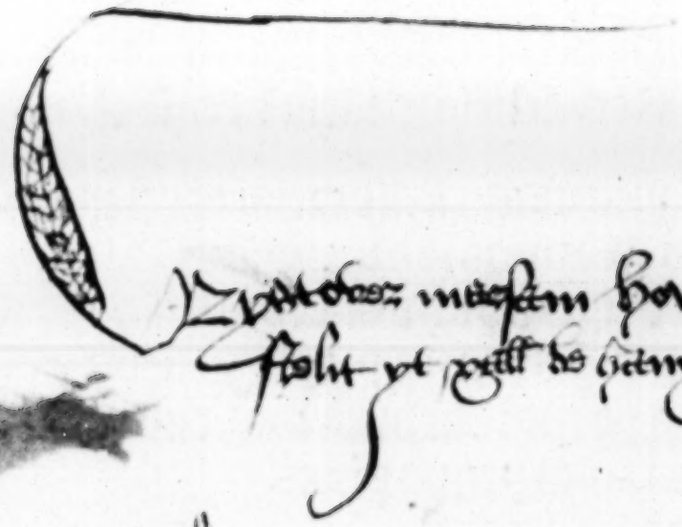

De octo partibus orationis.

Grammatica scientia est cõgrue loqui/recteq; scribere docens vsu ratione autoritateq; conitans.

¶ Grammatica dicitur a grãma grece quod latine dicitur littera: et ycs quasi scientia de litteris.

¶ Grammatice partes sunt quatuor. Lra/sylaba/dictio:et oratio. ⁊ trino sensu sic accipiendus est/q; prima pars grãmatice sit de littera/secunda de sy'laba/tertia de dictione/quarta de oratione.

¶ Littera est minima pars vocis cõposite ex litteris que scribi potest individua.

¶ Vox est aer ictus ad vocalem arteriam auribus accidens.

Vox dicitur a boo/as. mutata b in v et vltima o in x versa.

¶ Vox est duplex articulata et inarticulata.

Vox articulata est q̃ ab aliquo mentis sensu proficiscitur: vt Petrus/gemitus

Vox inarticulata est que a nullo mentis sensu proficiscitur: vt sonitus/coax.

¶ Vox articulata est duplex: litterata et illiterata.

Lrata vox ⁊ articulata est illa q̃ ab aliquo mẽtis sensu ꝓfecta scribi põt. vt petr9.

Illterata vox ⁊ articulata est illa q̃ ab aliquo mentis sensu ꝓfecta scribi non potest: vt gemitus.

¶ Vox inarticulata similiter est duplex. Litterata et illiterata.

¶ Litterata vox et inarticulata est illa que a nullo mẽtis affectu ꝓfecta scribi potest: vt coax/cra.

¶ Illterata vox ⁊ inarticulata est ille que a nullo mentis affectu profecta scribi non potest: vt tumultus.

¶ Littera dicitur a litura vel a legendo quasi legitera: q: legendi iter prebet.

¶ Litteris accidunt tria. Nomen quo appellantur. Figura qua depinguntur. Potestas qua valent.

¶ Littere in hoc distant elimentis quod elimenta propie sunt ipse litterarũ pronunciationes. littere vero figure: sed confunduntur.

¶ Lre sũt i alphabeto due ⁊ vigĩti. a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. v. x. y. z.

Ex his dnq; sunt vocales. a. e. i. o. ⁊ v. Vocales ideo dicte: q: plenã p se vocẽ faciunt/y vocalis greca est ⁊ in grecis (non autẽ latinis)/scribit dictiõibus: vt tyrus.

Ceteras cõsonãtes appellamus: quasi cũ vocalibus sonãtes. Sunt aũt sexdecim b. c. d. f. g. k. l. m. n. p. q. r. s. t. x. z. h non est littera: sed aspirationis nota.

¶ Consonantes dividuntur in mutas et semivocales.

¶ Mute sunt nouem. b. c. d. f. g. k. p. q. t.

Mute autem ideo dicte: quia respectu aliarum litterarum parum sonant.

¶ Semivocales sunt septem. l. m. n. r. s. x. z.

Ideo dicte semivocales: quia plenam vocem non habent.

Ex his due sunt liquide. l. ⁊ r. aliq̃ etiã. m. n. ⁊ s. Quas tõ liquidas appellamus: q: post mutas posite faciũt precedẽtem syllabam breuem esse communẽ: vt pharetra et pharetra media longa vel breui.

¶ Diphthongus est ꝯglutinatio duarũ vocaliũ vim suã seruãtiũ in eadẽ syllaba.

¶ Diphthõgi sũt dnq;: ae/oe/au/eu/⁊ ei. haq; due scribũtur ⁊ nõ ꝓferunt: ae ⁊ oe/au/eu: ⁊ ei. scribunt ⁊ ꝓferunt: vt audio: euge ⁊ hei. Virgilius. Hei mihi q̃lis erã.

¶ Sillaba est vox literalis q̃ sub vno accentu et vno spiritu indistãter ꝓfertur.

¶ Accidunt sillabe quattuor. Tenor/spũs/tempus: ⁊ numerus litterarum.

¶ Tenores. i. accentus sunt tres. Acutus/grauis: et circumflexus.

¶ Spiritus duo sunt. Asper et leuis.

¶ Tempora tria. Breue/longum: et commune.

¶ De nominibus.

¶ Rumerus: quia sillaba cõstare potest ab vna ad sex literas: vt a/ab/abs/tra/trans/stirps.

¶ Dictio est minima pars orationis constructe. i. in ordine posite: pars autẽ quantum ad totum intellectum.

¶ Oratio ad ordinatio dictionũ congruã perfectamq; sententiã demonstrans.

¶ Oratio est dupler. Grammatica que cõstat ex nomine et verbo. Et rhetouca q̃ constat ex sex partibus: hoc est exordio/narratione/diuisione/confirmatione/confutatione: et conclusione.

Pars orationis est vox indicans mentis conceptum.

¶ Partes ofonis sunt octo. Nomẽ/pnomẽ/verbũ/participiũ/aduerbium/coniunctio/prepositio/et interiectio. Ex his octo partes quattuor declinãtur: nomẽ/pnomẽ/et participiũ cum casu: verbum per tempora z modos. Relique sunt indeclinabiles.

¶ Nomẽ est pars orationis cum casu corpus aut rem proprie communiter ve significans.

¶ Nomen dicitur quasi notamen q hoc notemus vniuscuiusq; qualitatem.

¶ Nomen est triplex. Substantiuum: adiectiuum: et relatiuum.

¶ Substantiuum est quod in oratione per se subsistere potest: z vnico vel duobus articulis ad summum inflectitur: vt hic magister: hic et hec sacerdos.

¶ Substantiuum est duplex. Proprium et appellatiuum.

¶ Propriũ est quod rem singularẽ et non cõem sigt. vt Petrus/roma/tyberis

¶ Propriũ nomẽ est quadruplex. Prenomẽ/nomẽ/cognomẽ: et agnomen.

¶ Prenomen est quo vsu sunt Romani et Sabini reuerentie vel amicitie causa: vt quintus Aulus Titus.

¶ Nomen proprium est quod primo alicui rei inditur: vt andreas.

¶ Cognomen est cognationis nomen: vt Scipio.

¶ Agnomen est quod alicui ab euentu imponitur: vt Romanus/affricanus.

¶ Nomen proprie proprium natura sua caret plurali: vt patet in hoc versu.

Propria deficiunt plurali significanter.

¶ Quattuor tamen modis ꝓpria noĩa pluraliter declinari possunt. Primo modo causa euẽtus: vt quãdo euenit plures eodẽ noĩe appellari: vt duo fuerũt Plinii. maior et minor. Scõo partitionis gratia: vt Galliarũ altera est superior/altera exterior. Tertio autorum vsu. Marcialis enim scripsit. Sint mecenates/sunt flacci/suntq; maroues. Quarto opiniõis causa: vt in illo Virgiliano. Quid tantũ oceano properãt se tingere soles. Opinionem vulgi imitatus est qui vnoquoq; die nouũ solem oriri opinebantur.

Propria plurali quandoq; petunt variari.
Euentus causa vel cum partitio detur
Usus et autorum vel opinio cum varietur

¶ Appellatiuũ est cuius significatũ naturaliter cõe est multoꝝ: vt homo/leo/arbor.

¶ Appellatiuũ est multiplex. Corporale quod corpus significat: vt homo lapis. Incorporale quod corpus non significat: vt anima virtus.

¶ Omonimum. id est equiuocum est quod non significatione sed voce conuenit: vt canis/cancer.

¶ Sinonymũ est qs non voce sed significatiõe cõuenit: vt ensis/mucro/gladius.

¶ Ad aliq̃d dictũ est cuius sigñum ad aliud depẽdet: vt dñs seruus/pater filius.

¶ De nominibus.

¶ Nomē quasi ad aliquid dictum partim sīgt dependētiā: sed tñ postro eo nō ponitur illud ad quod dependet: vt nox dies: dexter sinister.

¶ Gentile est quod gentem significat: vt grecus/Italus.

¶ Patrium est quod a patria sumitur: vt Romanus a roma.

¶ Interrogatiuū est quod interrogatione profertur: vt quis.

¶ Infinitum est quod incertum significat: vt quisquis/quicunq.

¶ Collectiuum est quod in singulari multitudinem significat: vt populus.

¶ Diuiduū seu distributiuū est quod a duobus vel pluribus ad singulos relationem habet: vt vterq/alter/alteruter/quisquis/omnis/singuli.

¶ Partitiuum est quod partitionem significat: vt quidam: vllus: aliquis.

¶ Generale est quod in diuersas species diuidi potest: vt animal: arbor.

¶ Speciale est quod altera pars diuisionis a genere est: vt equus: laurus: pirus.

¶ Factitiū est qđ ad sonoꝝ proprietate factū est: vt turtur: grus: tintinabulum.

¶ Absolutum est quod per se intelligi potest: vt deus: ratio.

¶ Temporale est quod tempus significat: vt mensis: annus.

¶ Locale est quod locum vel spacium significat: vt propinquus: longinquus.

¶ Greculum est qđ totum grece est declinatiōis: vt pan panos: calipso calipsus.

¶ Latinulum est quod totum in latinā regulam cōuersum est: vt pollux pollucis.

¶ Notum quod in greca latinaq; forma est: vt achilles.

¶ Numerale est quod numerum significat: vt vnus: duo

¶ Numerale est quintuplex. Cardinale: ordinale: dispartitiuū: ponderale: & multiplicatiuum.

¶ Nomē nūerale cardinale est qđ solū nūerū sīgt: vt vnus: duo: tres: decē octodecim duo deviginti: decē & octo: nouēdecim: vñ viginti: vel decē & nouē: vigīti: cētū mille: duo millia: tria millia: et referūtur p quot: vt habeo decē talenta quot tu.

¶ Numerale ordinale est quod preter numeruz sīgt etiā ordinē: vt primus: scōs: tertius: vigesimus vel vicesimus: trigesimus vt tricesimus: cēteſimus: milleſimꝰ: et similia et referūtur per quotus: vt sum primus in classe mea quotus tu in tua.

¶ Numerale dispartitiuū est qđ preter numerū significat etiā partitionē seu diuisionē: vt singuli: bini: terni: quaterni: quini: viceni: centeni: milleni. Et referūtur per quotem: vt per vrbem terni insistimus quoteni vos.

¶ Ista nomina dispartitiua (vt vult Priscianus) solum pluraliter declinant: vt in plurali nominatiuo singuli: e: a. quoteni: e: a.

¶ Ponitur interdū bina pro duo: tertia p tria. ꝛc. quotiens scīq; substātia quibus singuntur declinātur tātum in plurali: vt binas: ternas: denas: literas: nam duas tres decē non licet dicere poete: tñ cū alīs substantiuis vsurpāt. Virgilius. Bina manu lato crispās hastilia ferro. Excipitur fm Gallā pondo: nā habemus dicere duo pondo: et millia pondo argenti.

¶ Numerale ponderale est quod preter numerum significat etiā quantitatē ponderis vel mēsure: vt simplus: duplus: quadruplus: vigecuplus: centuplus: millecuplus. Et referuntur per quotuplus: vt egyptus reddit triticum cētuplum quotuplum non reddit italia.

¶ Numerale multiplicatiuū siue diuisiuum forme est qđ preter numerū multiplicationē forme significat vt simplex duplex triplex quadruplex nonuplex decuplex vigecuplex centuplex millecuplex & referuntur p quotuplex vt habeo vestem triplicem quotuplicem tu non habes.

¶ Hec nomina diuisiua forme ponūtur aliqñ pro primatiuis & proprie qñ iungūtur nosbus plurali carentibus vt triplex fumus domo egreditur.

¶ Ea nomina dicunt numeralia quibus vtimur in numerando vt vnus duo tres:

singuli bini terni. et numeralia aduerbia vt semel bis ter quater atq; alia hmõi in quibus notandum est q; in cõpositis citra viginti si copula interceserit maior numerus semper procedet vt decem et septem decem et octo. Si autem ꝫ nulla intercedat copula minor numerus semper procedet vt septẽdecim octodecim. Supra viginti autem vsq; ad cẽtum vt maximus est quisq; numerus ita in primo loco ponetur vt viginti vnus viginti duo viginti tres. Sed si copula intercedat is numerus preponetur qui minor est vt vnus ꝫ viginti duo ꝫ viginti ꝫ c. vt Licero ꝑ lapidem vno et octogesimo anno scribens est mortuus. Item Leontinus gorgias centum et septẽ cõpleuit annos ex quibus Ciceronis verbis manifeste colligitur antecedentem preponi numerum minorem post centum vero postponi: eodẽ modo. Loquimur supra viginti milia vsq; ad centum milia vt milites nostri sex et viginti milia erant vel milites nostri erãt viginti sex millia vel milites nostri erãt vicies sexies mille vel militum nobis erant viginti sex millia vel milites nr̃i erãt vicies sexies mille vel militum nobis erant viginti sex millia. Etenim hec nomina dum copula carent composita videntur vt vndecim duodecim septemdecim viginti vnus viginti duo ꝫ similia quemadmodum illa vnde viginti quasi vno dempto de viginti et significat decem et nouem.

¶ Sunt preterea numeralia vnarius binarius ternarius vicenarius ꝫ similia que denotant non multiplicationem sui sed numerum aliarum rerum que nõ nominatur vt lapis centenarius non q; centuplus sit sed centum librarum homo cẽtenarius non q; sit centum geminus sed quia habet centum annos.

¶ Alia sunt que significant numerum annorum vt biennis: triennis: quadriẽnis quinquẽnis sexennis septennis octennis nouennis decẽnis et vt quidam volunt adduntur his vndecennis et duodecennis.

Reliqua pro quorumdam iudicio non sunt in vsu et referuntur per quotẽnis nonum decennis quotennis tu. A predictis fiunt substantiua: biennium: triennium quadriẽniũ quinquẽniũ sexennium septennium octẽnium nouẽnium decẽnium. Similiter dicimus bimus trimus quadrimus. Item anniculus bimulus trimulus quadrimulus.

Quẽadmodũ dicẽdũ est de noibus ita dicẽdum est de aduerbiis vt semel bis ter quater q̃nquies sexies ꝫ c. vigecies trigecies quadrigecies q̃nquagecies sexagecies septuagecies octuagecies nonagecies: ꝑ quibus dicimus vicies tricies quadragies quinquagies sexagies septuagies octuagies nonagies cẽties ducenties millies et referuntur per quotiens vt ter legi virgilium quotiens tu.

¶ Adiectiuũ est qõ p se subsistere nõ põt nisi positũ in neutro genere substãtiuo et ꝑ tres voces seu articulos variatur vt bonus bona bonũ. hic hec hoc felix.

Adiectiuorum tres sunt species: alia sunt pura declinatione cõstructione ꝫ significatione vt albus alba album. hic hec hoc felix.

Alia sunt adiectiua significatione et substantiua declinatione et constructiõe: vt patet in his versibus

Degener et pauper diues sospes locuples pos
Impos hebes cõpos teres inquies atq; superstes
Uber dis ales iungas his a pede nata.

¶ Alia sunt adiectiua declinatiõe ꝫ substãtiua significatione et constructione: vt partitiua distributiua interrogatiua ꝫ infinita partitiue posita q̃ aliter sũpta semp adherent substantiuis vt quis homo q̃s hoĩm: quidã ciuis quidam ciuium.

¶ Item adiectiuorum quedam sunt qualitatiua quedam quantitatiua.

Qualitatiuum est quod qualitatem significat vt bonus malus.

De nominibus.

Quantitatiuum est quod quantitatem significat vt magnus longus.
Adiectiuorum que significant quãtitatem alia significant quantitatẽ continuam vt magnus longus ⁊c. alia discretam. Ex his que significant quãtitatẽ discretam alia significant quantitatẽ discretã absolutã vt vnus duo tres vnarius biẽnis ⁊c.
Alia significant quantitatem discretam ordinalem vt primus secundus ⁊c.
Alia significant quantitatem discretam distributiuã vel disptiuã vt bini terni.
Alia significant quantitatem discretam ponderalem vt simplus duplus ⁊c.
Alia significãt quãtitatem discretã multiplicatiuã forme vt simplex duplex ⁊c.
¶ Relatiuum est quod rem ante dictam refert.
Relatiuum est duplex substantie et accidentis.
Relatiuum substantie est quod antecedens substantiuum refert.
Sunt autem relatiua substantie tredecim vt patet in his versibus.

Qui que qõ suus ipse sui sic alter is idem
Ille alius reliquus simul ambo cetera vterqꝫ

¶ Relatiuum substantie est duplex idemptitatis et diuersitatis.
Relatiuũ substantie idẽptitatis est illud qõ idem cum suo refert antecedente.
Sunt aũt relatiua substantie idẽptitatis nouem: qui que quod is suus ipse sui ille idem ambo et vterqꝫ.
Relatiuũ substantie idẽptitatis est duplex Reciprocum et non reciprocum.
Reciprocũ relatiuũ est quod in se sui significationẽ reflectit: vt Cato defendit se.
Sunt autem relatiua reciproca duo sui et suus.
Non reciprocum relatiuum est quod in se sui significationem nõ reflectit: vt Cato defendit illum.
Sunt autem non reciproca relatiua quinqꝫ q̃ que quot is ipse ille et idem.
Relatiuũ substantie diuersitatis est illud quod diuersa a suo refert antecedẽte vt alius legit doctorum alius scribit.
Sunt autẽ relatiua substãtie diuersitatis quattuor: alius alter reliquus. ⁊c.
Relatiuũ accidẽtis est illud qõ añs adiectiuũ refert: vt ego sũ albus qualis es tu
Sunt aũt relatiua accidentis decem vt patet in his versibus.

Quot qualis quantus quotuplex quotus atqꝫ quoteni.
Et quotuplus cuius cuias his coniunge quotennis.

¶ Qualis est relatiuũ accidentis qualitatiuũ qr qualitatem significat cui respondent nomina adiectiua candẽ qualitatem significãtia vt iustus qualis cesar. Ad hanc speciem reducitur cuiusmodi.
Quantus est relatiuũ quãtitatiuũ qr quãtitatẽ sign̄t cui respondẽt noĩa adiectiua eandem quantitatem significantia: vt sum longus quantus tu.
Quot est relatiuum numerale absolutũ qr quãtitatem discretã numeralem absolutem significat: cui respondent nomina numeralia cardinalia: vt natus sũ annos sedecim quot tu.
Quotus est relatiuũ ordinale qr quãtitatem discretã ordinalem significat: cui respondẽt noĩa ordinalia vt primus sum in classe mea quotus tu in tua.
Quoteni est relatiuũ diuisiuũ siue disperttiuũ quia quantitatẽ in pares nũeros diuisiuã significat: cui respondent nomina diuisiua siue dispartitiua vt imus bini quoteni vos.
Quotẽnis est relatiuũ annale quia quantitatem discretã annorum significat: cui respondent noĩa numeralia vel ex nũeralibus ⁊ anno composita vt sũm decẽnis vel decem annorum quotẽnis tu.

¶ De nominibus.

Quotuplus est relativum ponderale qr quātitatem discretam ponderis vel mensure significat: cui respondent noīa pōderalia vt egyptus reddit triticū cētuplum quotuplum non reddit italia.

Quotuplex est relativū divisivū seu multiplicativū forme qr divisionem seu multiplicationē forme significat: cui respondent noīa multiplicitatem significantia vt habeo duplicem vestem quotuplicem tu non habes.

Cuius est relativū possessivū quia possessorem significat: cui respondent nomina vel pronomina possessiva vel gtūs propuoz q̄uis substantivorū vt hic equus est patrius vel patris cuium est frenum.

Cuias est relativū patrium seu gētile qr gētem vel patriam significat cui respondent nomina gentis seu patrie vt sum anglicus cuias es tu.

¶ Relativa que incipiūt a c vel a q tribus modis ponūtur. Relative: vt ego sum albus qualis es tu. noui cuiusmodi hō es sū magnus quātus es tu/romanus cuias es tu. Interrogative: vt qualis es tu? quātus es tu? quotū annū agis? quot nūmos habes? Infinite: vt nescio quātus sis/cuias sis/aut cuia filia sit hec puella.

¶ Relativa que incipiūt a tribus modis accipiūtur. Relative copula mediante: vt ego sū magnus et tātus est plato. Habeos multos discipulos et tot habet. Socrates. Reditive hoc est loco antecedētis: vt ego sum talis ꝫ tātus qualis ꝫ quantus est iste. Infinite qñ sequitur coniūctio q vel vt: vt ego sum talis ꝫ tātus vt nō egeam opera tua. Ego cupio talis esse vt videar felix. Hoc etiam modo sumuntur istiusmodi/eiusmodi/illiusmodi.

¶ Reperiūtur alia relativa geminata vl assumētia sibi cūq: vt q̄squot quotcūq/qualisqualis qualiscūq/quātusquātus quātuscūq/cuiascuias cuiascūq. Quis etiā geminat: vt q̄squis: et q̄ assumit sibi cūq: vt quicūq: quod ꝓprie posita vim habent ipsius relativi simul cū antecedente distributive: vt q̄squis vel quicūq: legit discat. i. oīs qui legit discat. ꝓponūtur etiam aliqñ pro ipso relativo tm̄: vt deus oia quecūq voluit fecit: pro q̄ voluit. Et pro distributivo: vt ego nm̄ diligo quēcūq hominē. i. oēm hoīem. ꝓponuntur etiam infinite. Virgilius. Quicquid erit superanda omnis fortuna ferenda est.

¶ Dictiones geminate eque significāt acsi assumerent sibi cūq: vt quisq. i. quicunq vbiubi. i. vbicūq. vtut. id est vtcunq.

¶ Itē quedā aduerbia aliqñ sumunt relative: interrogative: et infinite: vt vbi vñ/quo/qua/quū/qñ/quotsum/quouscq: de q̄bus exēpla sunt facilima inuentu.

ꝓterea istoz antecedētia nonunq̄ sumūtur relative: vt fui apud forū et ibi fui sum deorsum michi quesitus es. Sic etiam fit de reliquis.

¶ Nomini accidunt ser. species/genus/numerus/figura/persona/et casus.

¶ Species et qua cognoscatur primitivum et derivativo.

Species. ¶ Species est dupler. primitiva et derivativa.

¶ Primitiva species est cū dictio a nullo alio derivatur: vt roma/mons.

Derivativa est cum ab alio derivatur: vt romanus/montanus.

Ubi notandū est vt quotiēs res verbi precedit rē nominis nomē derivatur a ꝟbo vt a scribo scriba: vbi ante diuerso fit verbū descēdit a noīe vt ab armis armo as.

¶ Derivativoz species sunt decē patronimicū possessivū cōparativū superlativū diminutivū verbale participale aduerbiale patronimū et denominativū.

¶ Patronimicū est qō significāter a patrū derivatur noībus secundū grecā formam et significat cū grō primitivi filium vel nepotē: filiā vel neptem vt Eacides filius vel nepos eaci. Sed multa ab aliis formantur abusiue tm̄ vt infra dicetur.

Possessivū est qō cum grō principali significat aliquid ex his que possidentur: vt regis domus. id est domus regis.

De nominibus.

¶ Cõparatiuũ est qđ cũ intellectu positiui vel cũ aliquo participe sensus magis aduerbium significat vt fortior. i. magis fortis.

¶ Superlatiuũ est qđ ad plures sui generis cõparatiui supponitur oĩbus vel p se prolatum intellectum habet positiui cum valde aduerbio.

¶ Diminutiuũ ẽ qđ diminutionẽ sui ꝑmatiui absolute demõstrat vt rex regulus.

¶ Uerbale est quod a verbo deriuatur vt ab exulo exul.

Participale est quod a participio nascitur vt a lectus lecti lectio.

Aduerbiale est quod ab aduerbio deriuatur vt cras crastinus.

Parenymũ est qđ ab alio quodam trahitur et nichil de memoratis supra significat vt ab equus eques.

¶ Denominatiuũ est qđ a ꝑmatiui voce nõ ab aliq̃ speciali significatione sic appellat Ita oĩs dictio casualis a q̃cũq̃ dictiõe deriuet põt dici denominatiuum.

Genus est vel videtur esse discretio sexus.

Genus.

¶ Genera noĩm sunt septem masculinũ femininũ neutrũ cõmune duorum : commune trium dubium et epycenum.

Masculinum est cui preponitur articulare hic vt hic cesar.

Femininum est cui preponitur articulare hec vt hec iulia.

¶ Neutrum est cui preponitur articulare hoc vt hoc animal.

Commune duoꝝ est cui preponit articularia copulata hic et hec vt hic et hec hõ.

Cõmune triũ generũ est cui articularia preponuntur copulata hic et hec et hoc. vt hic et hec et hoc felix.

Dubium vel incertum genus est cui sub disiunctione preponũtur articularia hic vel hec vt hic vel hec dies.

¶ Promiscuũ vel epycenũ genus est quod sub vna voce et vno articulo cõprehendit animata vtriusq̃ sexus vt hic passer hec aquila.

Numerus est accidens dictionis quo fit discretio quantitatis.

¶ Numerus est dupler singularis et pluralis.

Numerus.

Singularis numerus est quantitas qua dictio vnitatem significat vt homo.

Pluralis numerus est quantitas qua dictio multitudinem significat vt hoĩes.

¶ Figurã est dictionũ simpliciũ cõpositarũ vel decõpositarum discrimen.

¶ Figura est tripler simplex composita et decomposita.

Figura.

Simpler figura est cum dictio ab alio non cõponitur vt animus.

Cõposita est cũ dictio a duobus vel pluribus fiat vt magnanimus ĩexpugnabil'.

Decõposita figura est cũ dictio a cõposita dictione diriuetur vt magnanimitas.

¶ Nomina et relique partes oratonis cõponũtur quattuor modis. Primo modo ex duobus integris vt suburbanus. Scõdo modo ex duobus corruptis: vt efficax municeps. Tertio mõ ex integro ꝫ corrupto vt ineptus insulsus. Quarto mõ ex corrupto ꝫ integro vt nugigerul9. Aliq̃ ex pluribꝫ vt ĩexpugnabil' impterritus.

Cõpositio.

¶ In cõpositis ex duobus rectis ambo noĩatiui declinãtur vt hec respublica gtõ huius reipublice. Alteruter aũt viginti vnus viginti duo viginti tres et ꝓpinione quorũdam etiam Leopardus secundũ postremũ rectũ variantur vt alteruter tra trũ alterutrius alterutri viginti vnus a um viginti vnius ꝛc. In vsurpatione huius noĩs viginti vnus si substãtiuũ precedat tunc dꝫ pluraliter sumi vt habeo denarios viginti vnum: sin postponatur debet singulariter sumi vt habeo viginti vnũ denariũ. Boetius in arithmetica. si septies tres addãtur in viginti vnũ numerũ cadunt non enim dixit in viginti vnũ numeros. Itidem viginti vnus careat plurali numero qñ iungitur substantiuo carenti singulari.

¶ In compositis ex recto et obliquo rectus tm̃modo variat vt hic tribunus militum huius tribuni militum.

De pronominibus.

¶ In ꝓpositis et duobus obliqs ābo obliq pernus indeclinabiles fiūt: vt hmōi.
¶ Persona est accidens quod de agentis qualitate loquitur.
¶ Persona est triplex. Prima: secunda: et tertia.
Prima ꝑsona ē q̄ de se loquit: ⁊ duob⁹ ꝓnoīb⁹ accidit: ego ⁊ nos cū suis obliqs.
Secūda persona est illa ad quam dirigetur sermo: ⁊ duobus pronominibus accidit: tu et vos cum suis obliquis: et vocatiuis ꝯsibus.
Tertia ꝑsona est illa de qua fit sermo: ⁊ accidit oībus casualibus preter ego nos: tu et vos cum suis obliquis et vocatiuis casibus.
¶ Casus est variatio noīs: vel aliarū dictionū per mutationē nouissime syllabe.
Casus dr a cadēdo q̄ quasi a recto cadere videatur. Ēt rectus abusiue dicat casus q̄ cadens a sua terminatione in alias facit obliquos casus.
¶ Casus noīm sunt sex. Nominatiuus qui et rectus dicitur/genitiuus qui ⁊ patriuus siue possessiuus/datiuus qui acquisitiuus/accusatiuus q̄ ⁊ causatiuus/vocatiuus qui et saluratorius/ablatiuus qui et sextus dicitur.
¶ Nominatiuus siue rectus est quod rem noīat verbum vt plurimū precedens.
¶ Genitiuus sine possessiuus est quod ceterorum casuū est generator ⁊ possessionem demonstrat: necnon et per eum possessiua et patronymica resoluūtur.
¶ Datiuus est quod aliquid dari vel acquiri significat.
¶ Accusatiuus est quod aliquid causari et in causa esse ostendit.
¶ Uocatiuus est quod vocationem vel salutationem significat.
¶ Ablatiuus est quod aliquid auferri demōstrat: hic quoq; latinus qui linguelatine proprius est.
¶ Quāq̄ casus est aliis significationibus nomina sumere possint a notioribus tamen a frequentioribus sumpserunt nomina sua (teste Prisciano).
¶ Forma casualis est sextuplex. Monoptotum/diptotū/triptotū. tetraptotum/pentaptotum/et hexaptotum.
¶ Monoptotum est qō vnam vocē habet per omnes casus siue singulares siue plurales siue vtriusq; numeri: vt sinapi/gūmi/cepe/pōdo/cete/pecum ⁊ litterarū nomina: et numeroꝝ nomina a quatuor vsq; ad centum.
¶ Diptotū est qō duos varios casus in declinatione hz: vt fors forte: tabi tabo.
¶ Triptotum est quod tres: vt templum/pli/plo.
¶ Tetraptotum est quod quatuor: vt gener/ri/ro/rum.
¶ Pentaptotum est quod quinq; vt dominus/mi/no/num/ne.
¶ Hexaptotum est sex: vt totus/tius/ti/tum/te/to.

Pronomen est pars oratiōis declinabilis que pro nomine posita personam recipit.

Pronomen dicitur a pro et noīe: quia pro eo ponitur in oratione.
¶ Quindecim sunt pnomina. Ego/tu/sui/ille/ipse/iste/hic: ⁊ is/meus/tuus/suus/noster: vester: nostras: et vestras. Ex his quatuor tantum habent vocatiuos casus: tu: meus: noster: et nostras.

Deficiunt quinto casu pronomina cuncta
Tu meus et noster cum nostras excipiuntur.

¶ Pronomini accidunt sex. Species genus: numerus: figura: persona: et casus.
¶ Species est qua cognoscitur primitiuum a derivatiuo.
¶ Species pronominum est duplex. Primitiua et derivatiua.
¶ Primitiua pronomina sunt octo. Ego: tu: sui: ille: ipse: iste: hic: et is.
¶ Primitiuorum species sunt tres. Demonstratiua relatiua: modo demonstra-

tius:modo relatiua:ego et tu sunt semper demonstratiua:sui semper relatiuum. Alia sunt modo demonstratiua:modo relatiua.

¶ Derivatiua seu possessiua pnoia fiunt septē. Meus:tuus:suus:noster:vester: nras et vestras:⁊ sunt oia demōstratiua preter suus quod est semp relatiuum.

¶ Genera pnoim sunt q̄nq̄. Masculinū:femininū:neutrū:cōe duoꝝ:⁊ cōe triū.

¶ Masculinū est qđ rem masculini generis refert vel demonstrat:vt hic.

¶ Femininum est qđ rem feminini generis refert vel demonstrat:vt hec.

¶ Neutrum est qđ rem neutrius generis refert vel demonstrat:vt hoc.

¶ Cōe duoꝝ est qđ cōis generis duoꝝ refert vel demonstrat:vt hic et hec nras.

¶ Commune triū est quod rem oīs generis refert vel demonstrat:vt ego tu sui.

¶ Pronomina demōstratiua eiusdē sunt generis cuius sunt res per ea demonstrate. ¶ Figura pnois est duplex. Simplex:vt is. Cōposita:vt idē:licet idēti dē componatur ab is et idē. Eliqñ est aduerbium ⁊ frequenter significat.

¶ Persona pronomina est triplex. Prima vt ego:secunda vt tu:tertia vt ille.

¶ Casus pronominum sunt sex:vt in nomine.

¶ Declinationes pronominum sunt quatuor.

¶ Prima declinatio pnoim est cuius gtūs ⁊ dativus singulares in i desinūt(licet gtūs olim etiā in is terminabatur)vt ntō ego:gtō mei (olim etiā mis) dativo mihi huius aūt declinationis pnomina sunt tria. Ego:tu:sui. A gtō mei deriuāt meus: mea:meū. A genitiuo tui:tuus:tua:tuum. A gtō nostri:nr:nra:nrm et nostras. A genitiuo vestri:vester:vestra:vestrū et vras. A genitiuo sui:suus:sua:suum.

¶ Scōa declinatio pnoim est cuius gtūs singulaꝛ desinit in ius vel in ius:⁊ dtūs in i vel e. Huius declinationis sunt quinq̄ pnoia. Ille:ipse:iste:hic et is.

¶ Sunt quoq̄ octo noia que scōm hanc declinationē variātur. Unus:totus:solus:vllus:alter:alius:quis ⁊ uter:et ab eis composita et vocatiuus carent: preter vnus:totus:solus.

Pone vocatiuos cum totus solus et vnus
Sed non in reliquis quorum genitiuus in ius.

¶ Tertia declinatio pronominū est cuius genitiuus singularis desinit in i et ire et in ī:⁊ dativus in o ⁊ in e ⁊ in o. Huius aūt declinationis quinq̄ sunt pronomina. Meus:tuus:suus:noster:et vester.

¶ Quarta declinatio pnoim est cuius genitiuus singularis desinit in atis:⁊ dativus in ati. Huius aūt declinationis duo sunt pronomina:nostras et vestras. Et hoc modo (Perotto ⁊ pōponio testibus) variātur. Nominatiuo hic ⁊ hec nostras gtō huius nostratis.⁊c. quo etiā modo variant vestras ⁊ cuias ⁊ ablatiuū in i solo finiunt q̄ antiquitus nominatiuus singularis in is et in e exiit.

¶ Compositoꝝ pnoim tres sunt modi. Primus cū nosbus:vt hmōi. Secūdus cum pronominibus:vt istic. Tertius cum aduerbiis:vt eccum et ellum.

¶ Tria namq̄ pronomina cōponūtur per nominatiuos: iste:hic:et is. Iste et hic simul componūtur:vt istic:et declinatur in omnibus casibus hic hec hoc in ceteris nantibus preter dativum singularem.

¶ Itē eadē idē cōponitur ab is ea id et hoc aduerbio demū et seqnt primatiuum Sed neutrali voce rursus cōponitur in nō et accusativo tantū:vt idemtidē quod aliquando aduerbium est frequenter significat.

¶ Meme:tete:sese:licet in accētu ostendunt esse cōposita nō est ꝓpositio:ꝫ q̄dam vocis geminatio:et acti et ablti voces sunt:sese etiam pluralis numeri esse pōt.

¶ Preterea sūt q̄dā syllabe pnosbus adiecte:met:te:pte:ce. Met cū oīsbus casibus huius pnois ego tā singularibꝫ q̄ pluralibꝫ adiūgit:vt egomet:meimet.⁊c.

¶ Adiungit etiã oĩbus oblicis tm̃ cassibus huius ꝓnoĩs tu: vt tuimet/tibimet/temet: nõ recto ꝓpt vtiam huius verbi tu meo/es. Adiicit met (vt vult puscianus) pronomini sui: vt suimet/sibimet/semet. Hoc etiã ꝓnomẽ ipse addit nõ solũ prioribus noĩbus: sed etiã ꝓnominibus ad discretionẽ faciendã: quẽadmodũ predicte syllabice adiectiones: vt Platoipse: vel ipseplato/egoipse/tuipse/illeipse.

¶ Te cum nominatiuo tantum pronominis tu adiungitur: vt tute: id est tuipse.

¶ Tutemet etiam in nominatiuo solo et vocatiuo dicimus.

¶ Pte ꝯiũcta ablatiuis possessiuis adiungitur: vt meapte/tuapte/suapte/nr̃apte: vestrapte. Legimus enĩ suopte põdere apud. Ciceronẽ in natura deoꝝ. Ueteres enim per omnia genera huiusmodi ablatiuis vsi sunt.

¶ Ce syllabã adiiciebant antiqui omnibus casibus hic hec hoc: noui autẽ tãtum mõ his obliquis qui in es desinunt: vt genitiuo huiusce/datiuo huisce/accusatiuo hosce hasce/ablõ hisce: q̃ vox inuenit masculina in nominatiuo singulari. Terentius in eunucho. Misce arbitrat suam thaidẽ esse. Rursus componebant hicce cũ ne e in i verso: vt hicine/hecine/hocine sicut illãce/istancce: nã illicce/illiusce isticce/istiusce/illucce/istucce/illancce/istancce: veteres dicebant.

¶ Quis aliquas recipit adiectiões quas nõ recipit qui: vt patet in his versibus.

En ne alius num si deposcunt quis sibi subdi
Et qua volunt nõ que quotiens reperitur vtrumꝫ
Post quis namꝫ piam non post qui pone putasq̃
Dam vis cumꝫ libet non quis sed qui sibi subdet
Nec qua volunt sed que quotiens reperitur vtrumꝫ
Qñ relatiuũ quodcumꝫ legis geminatum
Demptis quid vel quis finem per cũꝫ resoluis
Quid qm̃ fictum cum prole regit genitiuum
Quod similem casum q̃ mobile vult sibi iunctum.

¶ Cõponitur ꝺs cũ si: vt siquis/cum ne: vt nequis: cũ alius: vt aliquis/cum en vt ecquis n in e verso/cum nũ: vt nũquis/cum quis: vt nominatiuo quisquis: et quicquid: actõ quicq̃d: ablatiuo quoquo. Seruius tamen declinat quisquis geminatũ in omnibus casibus: vt ntõ quisquis: gtõ cuiuscuius: datiuo cuicui. ⁊c.

¶ Alia vero declinant vt eoꝝ simplex: qui q̃ qõ vel quid: nisi q in feminina voce nti singularis neutrali plurali dicimus: siqua/nequa/ecqua/aliqua/nũqua: et hoc ablatiuus nõ terminat in i et alique voces plurales istarũ ꝓpter malũ sonum nõ sunt in vsu: vt quoꝝ/quibꝫ/quasꝫ. Adiũguntur etiã ꝺs he particule nã: vt quisnã/quevt ꝺsꝫ ex q̃ fit vnusquisꝫ singulare tantũ/piã: vt quispiã/putas: vt quisputas/q̃: vt quisq̃. A q etiã deducta: vt quidam/quiuis/quilibet/ꝺcũꝫ ꝑmittuũ sequũtur. Aliquis/quidã/quisq̃: et quispiam idem significant: sed quidem significat certũ aliquis/quisq̃: et quispiam incertum.

¶ Omnis quisꝫ et vnusquisꝫ idem significãt: sed in vsu differũt: quisꝫ iũgitur suplatiuo aut nomini ordinali: ꝺs vero et vnusquisꝫ positiuo aut comparatiuo.

Nota q quisꝫ caret gtõ plurali loco cuius singularis gtus sumit: vt in hoc vulgari (All the rycheſt mennes goodes are taken a waye/ Ditissimi cuiusꝫ facultates sunt ablate. Optimi cuiusꝫ virtus est laudanda.

Quis et quid nunq̃ ponuntur relatiue: sed vel interrogatiue: vt quis es tu? quid agas: vel infinite: vt nescio quis sis aut quid agas.

De pronominibus.

¶ Quis vel qui aliqñ ponuntur pro qualis. Terētius. Quis tibi videor. i. qualis videor. Item pro quāto: vt quo magis. i. quāto magis. Itē pro quomodo autē propter quid. Terentius. q̄ istud. i. quō aut cur. Itē pro vt. Terētius. fidem sibi me obsecrauit qui scaret se non deserturum vt darem.

¶ Qui que quod tribus modis ponitur. Primo modo relatiue: vt sīi pius eneas raptos q̄ ex hoste penates dasse veho mecū. Secūdo modo interrogatiue: vt sed vos q̄tandem quibus aut venistis ab oris. Tertio modo infinite: vt nescio quam rem agas aut quem hominem dīligas.

¶ Sui et suus semper reciproce ponuntur.

¶ Ipse/a/um. duobus modis ponit. Primo mō relatiue i tertia p̄sona: vt ego deum colo et ipse benefacit michi. Secō modo demōstratiue qñ pro nominibus demonstratiuis ponit: vt egoipse/tuipse/illeipse. Inuenitur etiā sine pronomine. Virgilius. ipse remitto: ⁊ sic enī per discretionē p̄fertur. Virgilius. Ipse ratem conto subigit velisq̄ ministrat quasi solus.

¶ Ille/a/ud. tribus modis ponit. Primo modo relatiue: vt ego deū colo ⁊ illum cupio videre. Secō modo demonstratiue: vt vides ne illum. Tertio modo reddi tiue: vt ille qui legit discat. Ille etiā figurate apponitur. Virgilius. Ille ego q̄ quō dam gracili modulatus auena. Et tu ne ille es eneas quē dardanio anchise alma venus phrygij genuit sunoctis ad vndā: nō tñ discretionē sīgt: vt ipse: sed potius relationē quandā. Ille quoq̄ nōnunq̄ per dignitatē quādam atq̄ eminentiā accipitur: vt ille cato censorinus: ille magnus alexander.

¶ Alius/a/ud. tribus mods ponitur. Relatiue: vt video petrum ⁊ alios homīes (licet antecedens) id est petrus differat ab alīs hoibus numero: specie tamē conuenit q̄ est homo. Secundo discretiue: vt ego sum alius a te. i. q̄ tu. Tertio modo diuisiue: vt hominum alīj boni sunt alīj mali.

¶ Alter eisdē modis ponitur: sed differunt: nam alius de pluribus/alter vero de duobus dicitur: sicut vter de duobus: quis de pluribus interrogatiua sunt.

¶ Ad vter rñdēdum est nōia de duobus dicta: vt vterq̄/alter/neuter: ⁊ similia.

¶ Ad quis respondendum est nomina de pluribus dicta: vt omīs/nullus/nemo/alius/quisq̄: et similia.

¶ Hec pronomina ego/tu/sui: antiquitus dupliciter efferrebant gtōs: vt ntō ego: gtō me: vel mis. Htō tu/gtō tui vel tis. Htō caret/gtō sui vel sis. Vbi sciendū est q̄ isti genitiui mei tui/sui: primatiui semper passiue sumuntur: quare cum actiue loquimur vtimur eorum possessiuis: meus: tuus: suus: loco mis/tis/sis: que iam antiquata sunt: vt ptās mea ⁊ ptās tui. cura tua et curi tui. copia sua ⁊ copia sui.

¶ Itidem isti genitiui nostri et vestri primitiui semper passiue sumuntur/nostrū vero ⁊ vestrum actiue similiter eorum possessiua noster et vester: vt habet curam nostri et curam vestri: non nostrum et vestrum. Rursus dicimus nemo nostrum ⁊ nemo vestrum/non nostri et vestri.

¶ Hoc autem inter hec tria vel p̄noīa vel aduerbia interest/hic sīgt rem siue locū loquenti proximum/iste vero siue istic rem aut locū proximū ei quocū loquimur/ille vel illic locū aut rem remotam ab vtroq̄.

¶ Preterea is ⁊ hic inter se differūt: nā is spatio longiore accipit/hic vero p̄pinquiore multis tñ in locis confundūtur: vt qui prefert virtutē diuitiis hic sane prudens est vel is sane prudens est/itē iste pro hic ⁊ ille pro is aliqñ sumuntur.

¶ Inuentū est p̄nomē tribus de causis. Prima p̄pter necessitudinē: q: nulla alia pars orationis supponit verbis prime vel scōe p̄sone preter p̄nomen. Scōa propter demonstrationem: vt ille/ipse.

¶ Tertio propter discretionem: vt suū ipsius sequitur consilium.

De verbis.

Uerbum est pars orationis declinabilis cum modo tempore et persona sine casu agere vel pati vel neutrū significans.

¶ Uerbū dicitur a verberatu aeris: q: proferēdo aer verberatur: licet enim hoc accidat oībus partibus orationis tñ precipue in hac parte propriuz eius accipitur: q: hac frequentius vtimur in oratione.

Uerbo accidūt octo. Gen9/modus/tps/cōiugatio/figura/species/nūerus ⁊ psona

¶ Genus verbi est qualitas qua cognoscitur cuius sit generis.

¶ Genera verborum precipua sunt duo. Personale ⁊ impersonale.

Personale verbum est quod numerum habet et personam.

¶ Genera verbox psonaliū sunt qnqz. Actiuū/passiuū/neutrū/cōe/deponens.

¶ Actiuū est quod in o desinēs facit ex se passiuum in or: vt amo amor: potēs accusatiuū rei rationalis vt plurimū post se regere. Facio tñ cū compositis (nisi a in i frant: vt ofício cōficior) passiua hñt terminata in io: vt facio fio/calefacio/calefio. Excipiūtur ptera q̄dā defectiua. Odi/noui/cepi: ⁊ memini: q̄ voce passiua carēt.

¶ Passiuū est quod in or desinens ab actiuo formatur: vt amor amo.

¶ Neutrū est quod in o desinēs nō potest facere passiuum in or: nec regere accusatiuū post se rei rationalis. Quamq̄ sum es sui cū compositis ⁊ multa defectiua non desinunt in o sunt verba neutra licet impropie.

¶ Uerbum neutrum in o desinens est quadruplex. Transitiuū/absolutum/neutropassiuum: et neutrumpassiuum.

¶ Neutrū trāsitiuū est qō in o desinens actionem sīgr: et actū post se regit illius dictionis in quā transit actus verbi: vt aro terrā: prandeo piscem/sine omni ceno fercula multa. Huiusmodi quoq; neutra que accusatiuū patientē post se flagitant habent tertias passiuorum voces: vt aratur arantur: bibitur bibuntur.

¶ Neutrum absolutum est quod accusatiuum non regit (vt sto) nisi figurate.

¶ Neutropassiuū est qō preterito et tēporibus ab eo formatis vocē habet passiuam quāuis in presenti et temporibus sibi coherentibus neutroz seruat declinationem. Quinq; enim sunt: vt patet in hoc versu.

Audeo cum soleo fio cum gaudeo fido.

¶ Neutrumpassiuū est quod in o desinens passiuā habet declinationem: vt caleo frigeo. Ista qnqz tñ vapulo/exulo/veneo/fio: et nubo: tam significationem q̄ constructionem passiuorum habent: vt vapulo abs te vel tibi.

¶ Cōmune verbum est quod in or desinens non descendit a verbo in o desinente/ et tā actionē q̄ passionē significat actiuorum ⁊ passiuoz ⁊ pro significatione simplicem cōstructionē postulās: vt ego interpreto: persium vel a me vel mihi interpretatur persius. Et sunt pauca que numerantur in his versibus.

Largior/experior/veneror/morior/osculor/hortor
Criminor/amplector/interpretor/hospitor addas
Stipulor/aggredior/obliuiscor/sortietur
Donatus patior inter communia ponit
Mutaq; preterea veteres communia dicunt.

¶ Deponēs est qō in or desinēs nō descendit a verbo in o desinente ⁊ vel actionē vel passionē significat: et aut hanc aut illam deponit: et ideo sic appellatur.

¶ Impersonale ẋbū est qō nūero ⁊ psona deficiēs. Poi nūero et psona poni pōt.

¶ Impersonale ẋbū est dupler. Actiue vocis qō terminat in t: vt: tedet miseret. Passiue quod in tur terminat: vt statur/curritur. Et formatur ab omnibus verbis

mo desinentibus in nominatiuum habuerunt pro re agente a tertia persona presentis addita ur: vt amat amatur: seruit seruitur. Nullū quidem verbum in or impersonale format: dicimus enim amatū est/amatum fuit/amatum fuisset in vnica dictione ne putares duas: vt ait Simpontinus.

¶ Modus verbi est diuersa animi inclinatio varios eius affectus ostendens.

¶ Modi verbi est septuplex. Indicatiuus/imperatiuus/optatiuus/potentialis/coniunctiuus: et infinitiuus.

¶ Indicatiuus seu interrogatiuus vel finitiuus est p quē rogat vel ostenditur rō vera vel falsa. Huic modo seruiūt cōiugationes q̄q̄/etsi/tāetsi/vt pluriumū etiam dictiones geminate assumentes.

¶ Imperatiuus est per quē iubetur vel imperatur aliquid. Huic modo iungitur ne quando pro non sumitur.

¶ Optatiuus q̄ et desideratiuus dicit est per quē optatur vel desideratur aliquid Huic modo deseruunt o/vt/et si quando optant: et hoc aduerbium vtinam.

¶ Potentialis est qui in se includit significationē alicuius istoꝝ possim volo aut cum infinitiuo modo verbi a quo descendit.

¶ Cōiūctiuus q̄ et subiunctus dr est q̄ alterū verbū sibi assistit vel alteri nectitur. Cui quidē modo creberrime seruiūt cōiunctiones in his sequentibus versiculis.

Anteq̄ vt postq̄ nisi cum quā bis vbi donec
Si cum dubitant quasi quin ac si priusq̄
Hec coniunctiuos poscunt licet adde quousq̄

¶ Infinitus modus qui ⁊ infinitiuus et impersonalis dicitur est q̄ numeris ⁊ personis carēs: semp iungit alicui modo finito ⁊ regit ante se (sed non semper) actiū. Non idē significant amatum iri et amaturū esse. Alterum est presentis temporis vt video te accusatū iri me. i. nunc. alterum futuri: vt video te accusaturū esse me: et tamen accusatū iri me abs te video accipitur pro eo quod est video te: vel accusatum iri me: vel accusatum esse me: vel me abs te accusandum esse.

¶ Tempus est quod quando aliquid dictum vel factum esse significat.

¶ Tempus verbi est quintuplex/pns/preteritū imperfectū/preteritū perfectū/plusq̄ perfectum: ⁊ futurum.

¶ Tempus pns qđ etiā instans dr est qđ pñti tpe aliquid fieri sigt: vt doceo.

¶ Preteritū imperfectū est quod cuz peracto tempore aliquid fieri significat citra preteriti perfecti et plusq̄ perfecti temporis notam vt docebam.

¶ Preteritū perfectū est qđ quū aliquid perfectū esse vel desiisse sigt: vt docui. Preterito plusq̄ perfectū est qđ aliqđ amplius p̄terito preteriisse sigt: vt docuerā.

¶ Tempus perfectū pro imperfecto nunc̄ vsurpatur: et aliqñ plusq̄ perfectum.

¶ Futurum tempus est quod aliquid futurum significat: vt docebo.

¶ Coniugatio est consequens verborum declinatio.

¶ Prima ꝯiugatio est q̄ in scđa infinitiui mō actiui a longā aū vel ris in scđa psona pñtis indicatiui passiue vocis hz: vt amo amare/amor amaris. Exceptis do cū cōpositis que hñt ad correptā: vt circūdare/venūdare/pessundare/satisdare.

¶ Secđa est q̄ in infinito modo actiuo e longam ante re vel ris in scđa psona presentis indicatiui passiue vocis habet: vt doceo/docere/vereor vereris.

¶ Tertia est q̄ in infinito modo actiuo e breuē ante re vel ris in scđa psona presentis indicatiui passiue vocis habet: vt lego legere/amplector amplecteris.

¶ Quarta est que i longā ante re in infinito modo actiuo vel ante ris in scđa persona pñtis indicatiui passiue vocis habet: vt audio audire/largior largiris.

¶ Uerba que regulas hꝝ cōiugationum non sequuntur anomala sunt: vt sum volo/fio: et huiusmodi.

¶ Figure verborum sunt tres. Simplex: vt taceo/composita: vt conticeo: de composita: vt conticesco.

¶ Species seu forma verbi est qualitas qua pfectū ab imperfecto secernimus.

¶ Species seu forma verbi est duplex perfecta et imperfecta.

¶ Perfecta forma verbi est que sine alterius verbi intellectu significationez suā perfecte ostendit: vt amo/lego.

¶ Imperfecta forma verbi est que sine alterius verbi intellectu perfectā significationē habere non potest. Huius species sunt sex. Frequentatiuū/cōtinuatiuū/desideratiuū/diminutiuū/imitatiuū: et cū primatiui significato motiuum.

¶ Frequentatiuū est qđ in to: vt lecto/aut in so cum s/vt verso: aut in xo cū x/vt nexo desinit et idem sīgt quod primitiuū cū quadā frequentatione: vt lecto. id est frequenter lego. verso. id est frequenter verto. nexo. id est frequenter necto.

¶ Forma frequētatiuoꝝ est triplex. Prima verba prime cōiugationis ab vltimo supino a in i breuē ꝫ u in o versa formant frequētativa: vt impo as impatu impito as. Scōa verba que preteritū in gi terminant a scōa presentis persona remota s/ et addita to formant frequētativa: vt ab ago is egi agito as. Aliquando tamen ab vltio supino u in o versa: sed es non sunt in frequēti vsu: vt ab ago is acto as a quo agito/as. ꝫ sic a frequētativis aliqñ nascunt alia frequētativa: vt a lecto/as. lectito/as. a curso/as. cursito/as. Tertia cetera xba ab vltio supino u in o xsa formant frequētativa: vt a curro ris/curso sas Sequor tñ sector: facit tueor: tutor. ꝟro quero/queso quesito i correpta. A nosco etiā venit noto et nosito: ꝫ sunt quedā recte voce formata tñ in aliā q̄ suoꝝ primitiuoꝝ significationem transire videntur: vt a traho: tracto. a cogo/cogito. a dico/dicto. Item scato: et scaturio: sunt frequētativa voce: sed non significatione. Omnia frequētativa prime cōiugationis sunt et suorum primatiuorum genus seruant: preter scato: et scaturio: que deponentia sunt: licet scio sit activum.

¶ Continuatiuū est quod in sco desinit vt sordesco cōualesco et significat non inchoationē sed incrementū continuū vt egresco. i. egrior fio vsurpantur tñ multa ex his in sco terminantibus pro primatiuis vt adhyeresco dilutesco concupisco labasco abdormisco conticesco expauesco et his similia et formātur a secūda psona indicatiui primatiui addita co vt a caleo es calesco cis: preter his cū cōpositis qđ facit hisco dehisco et fatisco et plerūqꝝ a verbis neutris descendūt aliqñ tñ a deponenti mutata ris in sco vt a misereo: eris miseresco ꝫ sunt neutra oia et tertie coniugationis ꝫ preterito vocem habēt primatiuoꝝ differunt tamen significato preterita continuatiuoꝝ et primatiuoꝝ vt herba exaruit sensus est si exaruit a primatiuo descendit q̄ iam non exaret sed modo aut olim exarebat sin a cōtinuatiuo descendit sensus est q̄ iam facta est arida.

¶ Desideratiuū est qđ in rio vt esurio desinit ꝫ nō meditationē sed desiderū significat vt lecturio. i. cupio legere non medito: legere esurio. i. cupio esse non medito: esse ꝫ formantur ab vltimo supino correpta u et addita rio vt a lectu lecturio ab esu esurio et sunt quarte coniugationis.

¶ Diminutiuū est qđ in lo vel in co desinit ꝫ diminutionē sui primatiui sīgt vt sorbeo sorbillo. i. parū sorbeo a fodio fodico. i. parū fodio. hec quoqꝝ prime cōiugationis sunt et genus primatiuorum seruant. Sed certā formā non habent nec in omnibus verbis in vsu sunt.

¶ Imitatiuū est qđ in so vel ĩ or terminat vt patrisso sororisso philosopho: poeto: sed illa in so sīgnt imitare primatiuū mores: ista autē in or aliud vt philosopho:

studeo philosophiã sigt poetor poetice vaco: villicor. i. in villa ago vel ville presũt: horum autem forma tumera est prime tñ coniugationis sunt.

¶ Verbum motiuũ in so desinit nõ significat desiderĩũ sed actũ corporis cũ significato primatiui vt viso non desidero videre sed eo vel venio ad vidẽdum capesso nõ desidero capere sed eo ad capiendũ et sunt oia neutra cõiugationis tertie: hec quoq; certam formam non habent nec ab oĩbus verbis in vsu sunt.

¶ Numeri verborum sunt duo singularis et pluralis.

¶ Singularis est quod suppositio singulari iungitur.

¶ Pluralis est quod suppositio plurali iungitur.

¶ Persone verboꝝ sunt tres. Prima qõ suppositio prime persone iungitur.

¶ Secunda quod suppositio secunde persone iungitur.

¶ Tertia quod suppositio tertie persone iungitur.

PArticipium est pars orationis declinabilis ꝑ verbo posita genus et casus habens ad similitudinẽ nominis tempus ꝫ significationem ad similitudinem verbi.

¶ Participium dicatur quia duarum eximiarum partiuꝫ orationis. id est nomis et verbi vim participat.

¶ Participio accidũt sex genus numerus casus tempus significatio et figura.

¶ Genera participioꝝ sunt quattuor masculinũ femininũ neutrũ et cõe trium.

¶ Masculinũ est qõ cum substantiuo masculini generis concordatur.

¶ Femininũ est qõ cũ substantiuo feminini generis concordatur.

¶ Neutrum est quod cũ substantiuo neutri generis concordatur.

¶ Omne est quod cũ substantiuis oĩm generum concordari potest.

¶ Numeri participioꝝ sunt duo singularis cui iũgitur substantiuo singulari.

¶ Pluralis cui substantiuo plurali iũgitur: hec ꝫ superior regula habẽt locum si participia non ponantur substantiue.

¶ Casus participiorum sunt sex vt in nomine.

¶ Tempora participioꝝ sunt tria presens preteritum et futurum.

¶ Tempus presens est quod in ans vel in ens desinit vt amans docens.

Preteritũ est qõ in tus sus xus vel uus desinit vt amatus visus nexus mortuus.

¶ Futurum est duplex prius et posterius.

¶ Futurum prius est quod in rus desinit vt amaturus.

¶ Futurum posterius est quod in dus desinit vt amandus.

¶ Participiũ pñtis tpis formatur a sẽda persona singularis numeri ꝓteriti tpis imperfecti bam bar vel ram cõuersa in n et s vt amabã amans poterã potẽs loquebar loquẽs demũtur pñs ꝫ absens ꝫ iens ab ibã ꝫ quiens a quibã cũ compositis que formãt gerundia in eundi do dũ et gtĩm participij pñtis tpis in entis preter ambio qõ facit ambiendi ꝫ ambientis et superbio quod facit superbientis.

¶ Participium preteriti temporis formatur a posteriori supino addita s vt amatus amatu amatus preter mortuus a morior.

¶ Participiũ prioris futuri formãt a posteriori supino addita rus vt amatu amaturus: demũtur nasciturus de nascor ignasciturus ab ignosco. ꝫ futurus de sum ꝫ fio quod de formatione est prioris futuri ꝫ significatione posterioris finitiui.

¶ Excipiunt etiã q̃dã verba prime cõiugationis q̃ faciũt supina in itũ vel etũ cũ c ꝫ mutãt in aturus vt domaturus fricaturus et verbale in atio vt domatio fricatio.

¶ Participiũ posterioris futuri formatur a gtõ singulari pñtis participij tẽporis ns in dus mutata vt amantis amandus.

¶ Ab activo et neutro supina habẽtibus duo nascuntur participia alterum pre-

sentis tēporis vt legens currens. Alterū prioris futuri vt lecturus cursurus. Ab aliis tamen q̄ carent supinis vnicū nascatur participium presentis tpis vt a timeo timens a studeo studens.

¶ A neutris aūt cū circūlocutione in p̄terito perfecto in modū passiuoꝝ habentibus tria descendūt participia presens p̄teritū et prius futurū vt a gaudeo gaudens gauisus gauisurus a ceno cenans cenatus cenaturus.

¶ A neutris vero transitiuis quattuor descendunt participia vt ab aro arans aratus araturus arandus.

¶ A passiuis quoꝝ actiua hñt supina duo nascūtur participia alterū p̄teriti alterū posterioris futuri vt ab amo: amatus amādus. Ab his tñ passiuis quoꝝ actiua supinis carēt tm̄ vnicū nascit pticipiū posterioris futuri vt a timeo: timēdus.

¶ A cōmune quattuor nascuntur participia vt a largior largiens largitus largiturus largiendus.

¶ A deponēti tria descendūt participia vt a loquor loquēs locutus locuturus.

¶ Oīa verba que carent supinis carent participijs que ab eis formantur.

¶ Significatio participij est qualitas qua cognoscitur an actiue an passiue an cōmuniter significet vox participij.

¶ Significationes participioꝝ sūt due actiua & passiua: participia igit̄ q̄ a verbis vt actiuā hñtibus deriuant actionē significāt: que vero passiuā significāt passionē.

¶ Dicēdū tñ nōnulla ex illis p̄teriti p fecti et plusq̄ p fecti tpis aliq̄n solā actionē significare vt fere oīa a deponētibus aliq̄n tā actionē q̄ passionē vt oīa q̄ a cōibus deriuātur & a neutris quibusdā vt prāsus & cenatus et a deponentibus aliquot vt auxiliatus meditatus locutus medicatus comitatus mutatus & plura: illa vero futuri in dus omnia passionem significant.

Sic̄ bis verbum commune agat et patiatur
Sola per ans ens rus tamen actio significatur
Dus patitur tantum sed p̄teritum dat vtrumq̄.

¶ Participia in subiūctis versibus sub voce passiua actiuā hꝫbēt significationē.

Actiuum sensum passiue voce tenent hec
Consideratus circūspectus iunge dilectus
Cautus et argutus ignotus sic quoq̄ totus
Contentus falsus tacitus p̄fusus et inde
Scitus discretus iuratus cōplacituſq̄
Excretos eroletos defectus adultus.

¶ Voc pticipiū eundēs & ea q̄ a neutris passiuā sigtionē hꝫntibus nascunt sub voce actiua passiuā hꝫnt significationē vt vapulās erulās frigens calens et hꝫmōi.

¶ Quedā sunt que cū formā participioꝝ habeant q̄ carent tempore sunt nomina dicenda non autem participia.

Participi similes sunt he voces galeatus
Scutatus iungas piliatus cum tunicatus
Baccatus caligatus cum manucleatus
Estq̄ paludatus penulatus siue togatus
P̄retextatus cum trabeatus iunge comatus

De aduerbiis.

Addas cristatus bꝛaccatus cum soleatus
Hastatus stellatus sic lunatus itemqꝫ
Littera dans atus et quedã terminat itus
Turritus cum cernitus pellitus et vtus
Hastutus simul hirsutus coꝛnutus habebunt.

¶ Participia a gerũdijs differũt: gerũdia significãt rei administrationẽ sine tpe. Participia vero cum tempore.

¶ Participiũ trãsit in vim nois dupliciter modis. Primo mutatione cõstructionis qñ cõstruitur cũ alio casu quã eius verbũ vt amãs virtutẽ participiũ est amans virtutis nomẽ alicui appetẽs: sui profusus. Secõdo tpis amissione qñ nullũ tpus signt vt amãs qui amore captus est: miseri sunt oẽs amãtes. Tertio cõparatione vt amãs amãtior amantissimus. Quarto cõpositione vt innocens indoctus qñ participiũ cõponit cũ prepositione qua cũ verbũ nõ cõponitur. Quinto mutatiõe significatꝰ vt amãdus qñ signt nõ eũ q̃ amabit sed eũ q̃ est dignus amari vt merito laudãdus est. Cicero q̃ mutatio etiã in participio actiui futuri aliqñ fit. Seneca de naturalibus questionibus nullã quidẽ mentionẽ fecit cometarum nõ pretermissurus si qd explorati apud illos cõperisset pretermissurus dixit pro eo qõ est talis qui pretermitteret et nec tẽpus significat sed qualitatẽ hois et animi voluntatem.

¶ Sciẽdũ aũt qõ quõ pticipia preteriti tpis cõiũcta cũ ꝟbis pñtis tpis ꝓteritũ tpus signt vt lectus es lectus est. Sic pticipia pñtis tpis si cõiũgant verbis preteriti aut futuri tpis preteritũ et futurũ tẽpus signt vt amans feci: aduertens audiam.

ADuerbiũ est pars oꝛationis indeclinabilis q̃ adiecta verbis participijs gerũdijs vel supinis significationẽ eoꝝ explanat. Aduerbium dicitur q̃ stat ad verbũ hoc est iuxta verbum.

¶ Aduerbio accidunt quatuoꝛ species significatio comparatio et figura.

¶ Species aduerbioꝝ sunt due primitiua vt nuper: deriuatiua vt nupertime. Deriuatiuoꝝ species sunt decẽ denominatiua pnoiatiua cõparatiua suplatiua diminutiua verbalia simul et noialia participalia aduerbialia et prepositionalia.

Denoiatiua aduerbia sunt que a noibus nascuntur hoc aũt aut a propꝛijs nominibus nascũtur vt a tullio tullitane: aut ab appellationibus vt a duro duriter aut a vocabulis vt ab hostio hostiatim.

¶ Homen aũt vnius appellatio multoꝝ: vocabulum vero rerum est.

Pronoiatiua aduerbia sũt q̃ a pnoie nascũt vt ab iste ꝫ hic istic: ab ille ꝫ hic illic.

Comparatiua ꝫ superlatiua aduerbia sunt quotiẽs appellatiões a quibus veniũt comparantur vt docte doctius doctissime. Et quãdo nõ possunt omnia aduerbia recte cõparari supplemus cõparatiuũ ꝫ superlatiuũ cum his aduerbijs magis: et maxime iuncto positiuo vt magis rite maxime rite in diminutiõe aũt cum his aduerbijs minus et minimũ: vt minus rite minimũ rite.

Diminutiua aduerbia sũt q̃ a pmitiuo deriuãt: vt a tarde: dule a tardi9 diuscule.

Uerbalia aduerbia sunt q̃ a verbis nascuntur vt a curro cursim a rapio raptim.

¶ Uerbalia simul ꝫ nominalia sunt que a nomine simul ꝫ a verbo nascuntur vt a pede et tento pedetentim.

¶ Participalia aduerbia sunt que a participijs siue participialibus veniunt: vt a decens decenter.

Aduerbialia aduerbia sũt q̃ ab aduerbijs nascunt vt a clã clãculũ a sepe sepius.

Prepositionalia aduerbia sunt q̃ a prepositionibus veniunt vt ab extra extrinsecus

ab ob et iter obiter significans statim et specialiter.

Que e efferunt.

¶ Nomina scde declinationis formant aduerbia a dtō casu o in e mutato vt a doctus docto docte. Sed contra hanc regulā multa sepius vsurpant auctoritas quedam enim in dtō casu formāt aduerbia in o vt falso sedulo. quedam in er et in e vt a duro duriter vel dure.

¶ Noīa adiectiua tertie declinationis formant aduerbia a dtō casu addita ter vt a mollis molli molliter audax audaci audaciter vel audacter. Hinc tamē excipiūtur facilis q̄od formar facile pro faciliter: difficilis difficulter pro difficiliter: participia ⁊ participiis similia mutentia dm̄ singularem versa i in er formant aduerbia vt sapienti sapiēter: prudēti prudenter: oīs omnino pro omniter: insuper tera tribus: quat a quattuor: aliter ab alius: a sublimis sublime sublimiter: obiter autē tantisper parūper paulisper et id genus alia composita sunt.

¶ Hec aduerbia que sequūtur tam in er q̄ in e efferuntur.

Humane dure ferme large atq; benigne
Prosperiter pure vel abunde siue seuere
Atq; probe ignaue vel auare siue proterue
Festiuetq; noue sic asperiter vel amice.

¶ Propria noīa secūde declinationis formāt aduerbia a casu ablatiuo o mutata in a et addita ne vt a tullio tulliane.

Quedam appellatiua prime declinationis formant aduerbia a casu abltō assumpta tim vt a regula regulatim: caterua caterватim.

Appellatiua secunde declinationis ab abltō hmōi aduerbia formāt o mutata in a et addita tim vt ab hostio hostiatim: a viro tamen fit virinm a furto furtim a stricto strictim a singulis singulatim vel sigillatim a primus prima primum primatim ab anno annuatim.

Appellatiua tertie declinatiōis formāt hmōi aduerbia ab ablatiuo e mutata in a et tim assumpta vt a grege gregatim ab agmine agminatim a capite capitatim.

¶ Appellatiua quarte declinatiōis formāt hmōi aduerbia ab abltō v mutata in im vt a statu statim: singultu singultim a raptu raptim.

¶ Quedā nomina prime declinationis formant aduerbia ab ablatiuo casu a mutata in i et tus addita vt medulla medullitus.

¶ Quedam secūde declinationis in ablatiuo mutant o in i et tus addita vt a celo celitus: a fundo funditus.

¶ Quedam tertie declinationis in ablatiuo mutant e in i ⁊ tus assumpta vt radice radicitus: stirpe stirpitus.

¶ Significatio aduerbij est q̄litas q̄ p significatū vnū aduerbiū ab alio discernit.

¶ Significationes aduerbiorum sunt multe aut enim loci aut temporis aut numeri ⁊c. vt infra patebit.

Aduerbia loci sunt hic illic istic hac quo qua vbi intus ⁊ foris intro ⁊ foras obuiā.

¶ Aduerbia localia aut in loco significant aut de loco aut per locum aut ad locū: aut versus locum aut vsq; ad locum.

¶ Aduerbia significātia in loco sūt ista hic istic illic intus foris ibi ibidē alibi alicubi vsq; nusq; sicubi necubi nūcubi vbiq; vbicūq; supius inferius ⁊ hūt suū questiuū vbi. Ad hāc significationē referri possunt noīa propria vrbium vel pagorum significātia in loco aduerbialiter in gtō siue dtō posita vt fui padue ⁊ carragini.

Aduerbia significātia de loco sunt ista hinc illinc istinc inde aliunde secunde ne-

cunde alicunde superne inferne vndiq; vtrunq;. Hec hñt suũ quesitiuũ vnde. Ad hanc significationẽ referri possunt nomina propria vrbium vel pagorũ significantia de loco aduerbialiter in ablatiuo posita vt venio roma.

¶ Aduerbia significãtia p locũ sunt ista hac illac istac alia aliqua illa ea siqua nequa quacũq; quauis vtraq; vtrauis. Hec hñt ppriũ quesitiuũ qua. Ad hãc significationẽ referri possunt noĩa ppria vrbiũ vel pagor; sigñtia p locũ aduerbialr in ablõ posita vt trãslo roma veni roma ꝫ nõnũq; i actõ cũ p ponũt vt veni p romã.

¶ Aduerbia significãtia ad locũ sunt ista huc illuc istuc intro foras vsq; nusq; eo eodem siquo nequo alio aliquo vtroq; quouis quocũq;. Hec habẽt suũ quesitiuũ quo. Ad hanc significationẽ referri possunt noĩa propria vrbiũ vel pagor; significantia ad locum aduerbialiter in actõ posita vt vado pataviam.

¶ Aduerbia significantia versus locũ sunt ista horsum istorsum illorsum dextorsum sinistrorsum deorsum retrorsum seorsum aliorsum nequorsuz deorsum versus sursum vel sursum versus vtroq; versus quoq; versus. et hñt suũ quesitiuũ quorsum noĩa tã ppria q; appellatiua significãtia versus locũ p noĩbus in actõ ponũtur postposita versus vt vado romã versus locum versus marcum versus.

¶ Aduerbia significãtia vsq; ad locũ vel vsq; ad tps sunt ista: hactenus huc usq; illucusq; vsq; nunc quonãusq; et hmõi. Hec hñt suum quesitiuũ quousq;: nomina propria vrbium vel pagor; significantia vsq; ad locũ pro noĩbus in actõ ponũtur cum vsq; vt vado vsq; romam.

¶ Sũt q̃dã aduerbia localia q̃ nõ ad vnã solã sed ad varias significatiões referri possunt vt p igre pone supra infra sup extra vltra citra vt p egre trãslo: p igre venio

¶ Que sunt aduerbia tpis hodie nũc nuper heri cras aliq̃n olim tũc cum dũ tam semper mane modo vesperi tanti sper aliquãti sper interdum.

¶ Que numeri semel bis ter quater nonies decies vicies millies.

¶ Que ordinis inde deinde deinceps deniq; demũ postea preterea primũ primo secundo vicissim quod et separandi est.

¶ Que negandi haud neq; non minime ne vtiq; nequaq;.

¶ Que affirmandi etiam quidni profecto quippe certe scilicet.

¶ Que optandi vtinam osi vt o et si pro vtinam.

¶ Que concedendi licet esto.

¶ Que adulandi sodes amabo.

¶ Que iurandi pol e castor me hercle medius fidius.

¶ Que demonstrandi en ecce eccum eccam.

¶ Que interrogandi cur quare quemobrẽ quid qui vtrũ num non nonquid.

¶ Que dubitandi forsan forsitan fortassis forta sse.

¶ Que prohibendi ne.

¶ Que euentus forte fortuitu.

¶ Que similitudinis quasi ceu tãq; vt velut veluti sic sicut sicuti ꝑut ꝑinde acsi.

¶ Que vocandi heus ehodum.

¶ Que respondendi heu.

¶ Que congregandi simul vna pariter communiter.

¶ Que elegandi potius immo.

¶ Que hortandi eia age agite.

¶ Que separandi seorsum vicatim vtrinq; sigillatim semote paulatim sensim.

¶ Que qualitatis bñ pulchre oĩno care viliter misere morose perperã expedite.

¶ Que quantitatis multum plus minus parũ satis nimium nimis valde.

¶ Que comparandi tam et q̃ magis maxime.

¶ Gradus comparationis sunt tres positiuus cõparatiuus et superlatiuus.

De aduerbijs.

¶ Que sunt aduerbia positiui gradus docte pulchre fortiter.
¶ Que comparatiui doctius pulchrius fortius.
¶ Que superlatiui doctissime pulcherrime fortissime.
¶ Multa ex p̄dictis aduerbijs q̄ varia significant sub variis speciebus aduerbij locari possunt vt hic p̄t et tpis esse aduerbiū et loci et sic de multis alijs.
¶ Figure aduerbiorum sunt tres simplex vt diu hyc: cōposita vt interdiu adhuc decōposita q̄ a cōpositis deriuantur vt a benignus benigniter: a misericordia misericorditer ab indocto indocte ab efficace efficaciter.

Intro foras verbis que signant ad loca motum
Coniungi poscunt: aliis iungas foris intus.

¶ Intus et foris intro et foras hoc intersunt: intro et foras iūgunt verbis aut participijs significantibus motū ad locum: intus vero et foris iunguntur verbis aut participijs significantibus permanentiā aut metum in loco.
¶ Aduerbia loci possunt poni pro aduerbijs temporis sed non e diuerso.

Dictio vocali finita vel s sibi subdit
Sepe ne pro nunquid e vel s sed demere debes.

¶ Re dictioni in vocali finienti aut s littera terminati solet adiūgi et tūc nō significat et e vel s appocabatur vt mihin. i. mihi ne: dixin. i. dixi ne: videsne: sensen. i. sensesne: idq̄ apud terentium in vsu frequenti est.
¶ Non et nūquid idē significant sed hoc intersunt q̄n vero fit interrogatio per non id verū existimo q̄ queritur. Virg. non ego te vidi damonis pessime capitū exapere: q̄n vero fit interrogatio per nūquid supponimus id falsum esse q̄ queritur.

Affirmat non pro nunquid querendo negat num
Non ego te vidi: num mea dicta negem?

¶ Indies et quotidie hoc intersunt indies semper verbis incrementū significantibus et cōparatiuis iungitur: quotidie vero istis et alijs.

Quotidie iungi que vis sibi verba reposcunt
Inq̄ dies medius gradus: incrementaq̄ signans

¶ Preterea insuper significat et preter eum eam id eos eas vel ea.
¶ Obuiā est aduerbiū et semp iūgitur verbis motū ad locū significāntibus vt venio tibi obuiā. i. obuio tibi que sīa multis alijs modis dici potest vt obuio tibi: obuius sū tibi: obuiū me tibi fero: obuiū fortuna me tibi obtulit: occurro tibi.
¶ Scilz et videlicet videntur significare id quod certe sed fere per quandā amaritudinē vel derisum. Interdū etiā sine ea: interdū post relatiuū quomodo quidē poni solet nonnūq̄ et ante vel sine relatiuo vir tamē apud doctos reperies vulgo vsitatissimū modū cū ea que confuse dicta sunt per singula postea exponemus.
¶ Protinus continuo et statim preter superiorē significationē que est subito velocito significant etiā non ideo q̄n iungūtur negationi vt non cōtinuo si furti aliquis accusetur damnare eū iudex debet. i. non ideo.
¶ Necesse et necessario hoc intersunt: necessario q̄libet sibi ꝑ dū adiungere p̄t: necesse vero m̄ verbū substātiuū vt necessario oēs mouemur: necesse est oēs mori.
¶ Paulominus vna dictio. i. fere vnde psalmista. Paulominus cōsummauerūt me in terra. Paulominus due dictiones anglice (a lytell a ese) Idem. Minuisti eū paulominus ab angelis.
¶ Dū tria significat nūmodo donec et quandiu: et q̄nq̄ quasi syllabica adiectio est

vt adeſdū ehodū agedū. Sed dū ꝑ quādiu indicatiuo ꝑ donec cōiūctiuo ſeruit.
¶ Minus aduerbiū cōparatiui gradus cū poſitiuo ſine ſuo ſignū contrarium. Terentius. Hoc nemo ruit minus ineptus. i. prudēcior: minus etiā pro nō ponitur qñ iungitur cū ſim vt ſin minus. i. ſi non et cum quo vt quo minus. i. vt non.
¶ Quo ad ſignificat quouſq; quādiu quando et quantum.
¶ Vſquequo penultima correpta ſignificat vndiq; quādiu donec ſimul et aliqñ.
¶ Simul ſignificat pariter et poſtq̄.

Iſtec non ſolum non tantum non modo poſcunt.
Sed vel verūetiam iungi vel ſed quoq; poſt ſe
Quod minus eſt ponitq; ꝓius: maiuſq; ſubire
Vt res non tantum: ſed ꝓ te animā quoq; fundam
Maius vult ꝓ ſe nedum minus et ſibi ſubdi
Vt vitam ꝓ te nedum res fundere poſſum
Cumq; negans iunctum his ſtructura reciꝓroca fiet

¶ Nedum pro non ſolū ponit ſed nedum nunq̄ vſurpat niſi cum de duobus loquimur quoꝝ alterū magis alterum minus eſt ꝛ minori ſemper in poſteriori parte preponitur non ſolum in priori parte ponitur vt non ſolum vulnerauerit patrē ſed etiam interfecit: dicendum per nedum patrem interfecit nedum vulnerauit.
Et qñ negatiuū cū his iungitur reciproca fiet conſtructio et tunc maius precedet non ſolum ꝛc. et minus ſequetur vt non ſolum non.
¶ Quāprimū ſignificat celeriter et poſtulat vnū verbū: cūprimū vbi primū et vt primum anglice (as ſoone as) duo verba poſtulant.
¶ Modo ſumitur pro aliqñ pro ſolūmodo et pro iam nunc.

Coniunctio eſt pars oratiōnis indeclinabilis dictiones vel ſententias annectens.
¶ Coniunctio dicitur a coniungendo quia vel dictiones vel ſententias ſimul coniungit.
¶ Coniunctioni accidunt tria poteſtas: figura et ordo.
Poteſtas coniunctionis eſt qualitas quę eius ſignificationem officiumq; in oratione oſtendit.
¶ Poteſtas coniūctionis in decē et octo partes diuiſa eſt vt infra patebit.
Copulatiua eſt que cenſus et verba coniūgit vt diſertus et ſapiēs fuit cicero.
Copulatiue cōiunctiones ſunt iſte etq; atq; at ac aſt quoq;.
Diſiūctiua eſt que quāuis dictiones coniungat cenſum tñ diſiungit alterum affirmans alterum vero negans vt tu es doctus vel indoctus.
¶ Diſiūctiue cōiunctiones ſunt iſte aut ve vel ne nec an neq; ſeu ſiue. Hec aſit in tres partes diuiditur in ſubdiſiunctiuā dubitatiuā et interrogatiuā.
Subdiſiunctiua eſt que licet vocem habeat diſiunctiue vtrūq; tñ eſſe ſignificat: vel ſimul vt alexander ſiue paris vel diſcrete vt tota die legit vel ſcribit.
¶ Dubitatiua eſt que cum nota diſiunctionis dubitationem ſignificat vt aut proceſt aut non.
Interrogatiua eſt que cum nota diſiunctionis dubitationē cum interrogatiōe ſignificat. Virgilius. Eloquar an ſileam.
¶ Interrogatiue coniunctiones ſunt iſte an ne necne anne nonne.
¶ Expletiua que ꝛ cōpletiua dicitur eſt que ornatus cauſa vel metri nulla ſignifi-

cationis necessitate ponitur vt enimuero dane.
Expletiue vel cõpletiue coniũctiones sunt iste qdem equidẽ vero aũt quoq: scz nimirũ profecto. Hec aũt in duas partes diuiditur in approbatiuã ⁊ distributiuã.
¶ Approbatiua est que rem approbat vel affirmat: vt equidem merui.
Distributiua est que diuersis diuersa distribuit: vt ego lego tu vero dormis.
Electiua est que ex diuersis propositis aliquis elegi ostendit: vt diues volo esse magis q̃ pauper.
¶ Electiue coniunctiones sunt iste: q̃ ac et atq; quando sumuntur pro q̃.
Aduersatiua est que aduersum conuenienti sig̃t: vt q̃uis neges peccatũ constat.
¶ Aduersatiue coniũctiones sunt iste: sed/tñ/q̃q̃/q̃uis/etsi/tametsi/etiamsi atq; verũ et ceterum quando pro sed ponuntur.
Abnegatiua vel excepta est que rem aliqua causa impeditã fieri nõ posse ostendit: vt nisi adesses nichil comederem.
Abnegatiue vel exceptiue cõiunctiones sunt iste: ni/nisi/qm̃/a'toquin/preterq̃.
¶ Diminutiua est que diminutionẽ sig̃t: vt si non potes legere saltem scribe.
Diminutiue coniunctiones sunt iste: saltem/ne/nec/at/aut ⁊ vel pro saltem.
Causalis est que causam vel ordinẽ rei precedentis ad sequentem significat.
Causales coniũctiones sunt iste: quapropter/qm̃/quippe/enĩ/etenĩ/nã/nãq;/qñ quidem/siquidẽ/quatenus/vt/quot/ne/neu/neue/si/quum/⁊ qñ sumpta ꝓ quia.
Hec autẽ in quattuor partes diuiditur: in continuatiuã/subcontinuatiuã/adiunctiuam/et effectiuam.
Continuatiua que et conditionalis dicitur est que continuationem cũ dubitatione rei (iuncta indicatiuo) ostendit: vt si stertit dormit.
¶ Subcõtinuatiua est q̃ causam continuationis non cum dubitatione rerũ essentiam ostendit: vt quia ambulat mouetur.
¶ Adiunctiua est que sic esse vel non esse dubitãs subiũctiuis adiũgitur: vt si veneris multa commoda feres.
¶ Effectiua est q̃ ex causa precedentẽ sig̃t effectũ: vt domus fortis est: nã ex ligno et lapide fidele constat. Hec tamen potest reduci ad subcontinuatiuam.
¶ Collectiua rationalis vel illatiua est que ex premisso sermone rationẽ ostẽdit: vt tu es homo ergo mortalis.
¶ Collatiue rationales vel illatiue coniũctiones sunt iste: ego/ideo/igitur/itaq;/ptoin/proinde/quocirca/propterea/idcirco.
¶ Quãq; cadẽ ꝓiũctio proprias sua sig̃tione mõ illius mõ alterius est potestatis.
¶ Figure coniũctionum sunt due. Simplex: vt at/sed/enim/composita/vt atq;/sedenim/enimuero.
¶ Ordo coniũctionum est qualitas que demonstrat que preponi que vt subiũgi coniunctio debeat.
¶ Ordo coniũctionis est triplex. Prepositiuus/subiũctiuus/et cõmunis.
¶ Prepositiuus ordo est in quo coniũctiones precedunt ea que coniũgunt.
¶ Coniũctiones ordinis prepositiui sunt iste: at/ac/ast/sed/atq;/aut/vel/ne/neq; ceterũ: enĩ vero: verũ: si: quin: quatinus: sin seu: siue: ni: nisi: et nam.
Subiũctiuus ordo est in quo postponũtur coniunctiones istis que coniungunt.
¶ Coniũctiones ordinis subiũctiui sunt iste: q̃/ve/ne/aũt/quidẽ: q̃q;: vez: et enĩ.
¶ Communis ordo est in quo nunc prepponitur nunc postponitur coniunctio.
Coniunctiones ordinis communis sunt relique omnes.
¶ Et ponit q̃q; modis. Primo mõ copulatiue: vt hõ ⁊ alal. Secõdo ornatus causa ponit: et vt prudẽs ⁊ fortis fuit cesar. Tertio disiũctiue: vt legere ⁊ nõ intelligere est negligere. Quarto successiue: vt bibit ⁊ comedit. Itẽ Jesus sedebat super

pullum ꝫ sup asinã. i. aliqñ sup pullũ ꝫ aliqñ sup asinã. Quinto exponitur ꝑ id est Ouidius. Hanc deus ꝫ ītẽ melior natura vtremit. i. melior natura. ¶ Itẽ multifariã multisq; modisq; ꝑ. i. ponitur: ꝫ est figura. Exegesis qñ dictio vel oratio sequens exponit p̃cedentẽ: vnde Ebrardus est exegesis exponẽs dicta priora.

¶ Cõiũctio copulatiua tribus modis discopulat. Primo modo qñ dictiones copulã claudẽtes candẽ constructiõi rationẽ nõ habẽt: vt hic liber est meus ꝫ fratris mei. Cicero erat eloquens ꝫ magni ingenij. Secõdo qñ sequitur dictionẽ varios casus exigentẽ: vt tu es dignus laudis ꝫ premio. Tertio qñ mediat inter duo nomina locoꝝ diuersi numeri aut declinationis: vt Cicero floruit rome et athenis.

Ordinis et medii: semperq; est postpositiui
Enclitice voces q; pro et/ne pro an/veq; pro vel
Scribi et proferri cum vocibus immediate
Preiunctis debent: simul vltima syllaba vocis
Que preit is a tui debent ipseq; grauari.

¶ Et eteq; hoc interfunt penes ordinẽ. Mã ꝫ interponitur: q; vero postponitur cuius vox enclitica et facit syllabam precedentem acui et seipsam grauari.

¶ Coniũctiones enclitice sunt tres: q; pro et/ne pro an/ve ꝑ vel: et ꝑseruntur immediate cũ dictionibus p̃cedẽtibus tã q; syllabice adiectiões: vt tuq;/tunc tuue.

Ac simul atq; notãt quã: post secus ac alioꝛsum
Post aliter. medioq; gradus generis quoq; neutri

Ac et atq; quãdo ponũtur post aliter aliorsum vel secus: accipiuntur pro q̃: vt aliter est ac dicis. Virgilius. Haud secus ac iussi faciunt: et sepe post comparatiuos gradus neutrius generis.

Dic vel pro quãuis etiam saltem quoq; siue

¶ Vel sumitur pro etiam: pro saltem pro siue: et quãuis.

Ne signat valde/vel certe/non/simul vt non
Cum signat nunquid/vor est enclitica semper

¶ Ne ponitur pro certe. Terentius. Ne iste haud mecum sentit. Pro nõ quãdo iũgitur imperatiuo modo: vt ne pete firmatas pacis dissoluere legis. Pro vt nõ: vel q nõ: vt oro ne facias. Q̃q; interrogatiue ponit ꝑ an: ꝫ tũc semp postponitur enclitice: vt tune ille es eneas: et est imperatiuus huius verbi neo/es. Ponitur etiã pro valde. Terentius. Faciunt ne intelligendo vt nichil intelligãt. hoc valde et curiose intelligendo.

¶ Ne dubitatiue siue interrogatiue ponit cũ nec precedente: vt sic faciam nec ne ignoro. Pro an non: sed an superuacue tunc additur: sic ignoro an faciã nec ne.

Nec neq; quũ gemine verbum plurale reposcunt

¶ Nec ꝫ neq; cũ duobus suppositis singularibus gemiate verbũ exigũt plurale. Terẽtius in adelphis. Nec si neq; ego neq; fecimus nõ sinit egestas facere nos.

¶ An interrogatiue frequenter ponitur: quandoq; tamẽ dubitatiue: vt dubito an viuat an mortuus sit.

Quã significat quantum gradui iunctum positiuo
Atq; superlato valde/in quando sequantur

Hec possum valeo queo tunc quantū quia signat

¶ Quā tunc tū positivis quātum significat. Qñ aūt ibi igitur superlativis idem est qđ valde: nisi sequatur aliquod istoꝝ verborū possum valeo aut queo: q: tūc ꝙ significat quantū: vt ꝙ breuissime potero sententiā rescripsi

Quin etiam signat/ qui non/ cur non/ simul ⁊ non

¶ Quin trifariā accipit. Primo ꝓ quinetiā siue atqꝫ etiā idqꝫ fere cū indicatiuo. Secō pro vt nō vel qui non seu quo minus: et id cū substantiuo. Tertio ꝓ cur nō id autem interrogatione et cum indicatiuo.

Si pro vtinam sumas pro non sic pro qz quāuis

Finito seruit si certum quando notabit

Incertum signans coniunctiuum sibi poscit

Si prius exposcit: sui posteriusqꝫ locari

¶ Si sumitur ꝓ nō: ꝓ qz: ꝓ ꝙuis: et pro vtinā. Si qñ ponit dubitatiue cōiunctiuo seruit: quando vero nō indicatiuo. Si et sin hoc intersunt. Si prioꝝ orationi iungitur: sin autem posterioꝝ.

Si quidem. id est si certe: siquidem. id est quia.

Et si tam (qz) et si ꝙ ꝙ ꝙuis licet vlu

Distant/ illa modo primo tria iunge prioza

Principio et libri sententie epistolii ve

Postposita interdum a nichilo pendere reperta

Postponi semper duo posterioza reposcunt

Et coniunctiuum rarocꝫ modum sibi primum

¶ Quāꝙ/ etsi/ tāetsi/ prime clausule semp iūgi postulāt: et vt plurimū indicatiuo seruiūt: licet et ꝙuis primas refugiūt clausulas: indicatiuocꝫ rarissime seruunt.

Disiunctiua secat sensus: iungit quocꝫ voces

¶ Coniunctiones disiunctiue voces iungunt: sententias vero disiungunt.

¶ Porro significat quidem: significat postea: et tunc aduerbia sunt.

Seu pro vel petit s. pro sicut scribito per c.

¶ Seu s scriptū vel sign: ceu c scriptum sicut et aduerbium similitudinis est.

¶ Neu ⁊ neue significāt vt nō. Virgilius. neu populū antiqua sub regione tueri. Ouidius. neue operis famam posset delere vetusti.

¶ Ceterū et verū nomina coniunctionaliter posita sunt pro sed: verum nomē pro coniunctione interrogatiua etiam ponitur.

¶ Ita aduerbiū affirmandi est: ⁊ aduerbiū similitudinis: ⁊ cōiunctio rationalis.

Quippe relatiuo: qui pulcre regitur et quum

¶ Quippe eleganter iungitur huic relatiuo qui que quod: ⁊ huic aduerbio quū: vt quippe qui: quippe quum.

Ni nisi preterꝙ similes connectere casus

Assoleant: preter quartum semper sibi poscit

¶ Nisi preterꝙ et preter hoc intersint: nisi et preterꝙ copulat casus: preter vero accusatiuum postulat.

De prepositionibus.

¶ Prepositio est pars orationis indeclinabilis que aliis partibus orationis in appositione vel in cõpositione ferme preponitur.

¶ Prepositio dicitur a preponẽdo: quia ceteris partibus orationis suũ est preponi: preter tenus que nunq̃ in appositione nec in compositione preposita inuenitur.

¶ Prepositioni accidunt tria. Regimen/casus/figura et ordo.

¶ Regimen casus est prepositionis natura que in appositione vel in cõpositione casibus deseruit. Iste tamẽ prepositiones inseperabiles: am/di/dis/re/se/con/in de excipiuntur.

Regimen prepositionis est triplex. Aã prepositionem alie solum accusatiuũ/alie solum ablatiuum/alie nunc accusatiuum nunc ablatiuum regunt.

¶ Prepositiones que solũ actiũ regũ sunt iste: ad/apud/ante/aduersum: aduersus/cis/citra/circũ/circa/cõtra/erga/exter/extra/infra/inter/intra/iuxta/ob/põe/per/ppe/propter/fm/post/trans/vltra/supra/preter/circiter/vsq̃/versus/secus/penes/pridie: et postridie.

¶ Prepositiones que solum ablatiuum regũt sunt iste: a/ab/abs/cũ/cerã/clam/de/e/ex/pro/pre/palam/sine/absq̃/tenus.

¶ Prepositiones que nunc accusatiuũ nunc ablatiuum regunt sunt iste: in/sub/super/et subter.

¶ In/sub/super: et subter: qñ iungũtur verbis aut participijs significãtibus motum ad locum accusatiuis: quando vero alijs ablatiuis iunguntur.

¶ Super cum contignatione plerũq̃ vult actiũ aliter ablatiuum.

¶ Prepositione alie sunt semp seperabiles/alie sp inseperabiles/alie vero cões. Prepositiões sp sepabiles sunt iste: apud/penes/fm/absq̃: sine cũ qbusdã aliis. Prepositiones semper inseperabiles sunt iste: am/di/dis/re/se con. Relique nunc seperabiles nunc inseperabiles inueniuntur.

¶ Figura prepositionis est dupler. Simpler: vt is. Composita: vt idem.

¶ Ordo prepositionis est qualitas que demõstrat q̃ preponi que ve supponi prepositio debeat.

¶ Ordo prepositionis est triplex. Prepositiuus/subiunctiuus: et communis. Prepositiuus ordo est in quo prepositio sua casuali preponitur.

¶ Subiunctiuus ordo est in quo prepositio suo casuali postponitur.

¶ Communis ordo est in quo prepositio nunc preponitur nunc postponitur.

¶ Ordinis subiũctiui sunt iste: versus/vsq̃/tenus/fm/absq̃/sine: cum quibusdã aliis. Cũ ordinis est communis. Cetere vero (nisi contra accident aliquando licẽtia poetica) sunt ordinis prepositiui.

¶ Cũ postponitur ablatiuis istoꝝ pronominũ. Me/te/se/nobis/vobis: et ablatiuo huius relatiui qui que quod.

¶ Quã vim habet prepositio in cõpositione: aut complet: vt prędarus: aut mutat vt pius: impius: aut minuit significatiũ: vt tristis: subtristis: aliq̃n cũ posita prepositione in compositione pro simplici ponitur.

¶ Si due prepositiões casualem precedãt posteriꝰ casum reget: vt veni de vltra mare: de postfetantes accepit eum.

Postpositum serto iungas tenus & genitiuo
Qui rerũ est geminũ sic singulariq̃ carenti. (Perottus)

¶ Tenus cũ ablatiuo cõstruitur: vt in illo Virgiliano. Summo tenus attigit ore. Et cũ genitiuo plurali q̃ est rerum geminarum. Virgilius. Et crurũ tenus a mẽte

paleares pendent. Uel nom carentium singulari numero: vt Athenarum tenus. Quidam tamen dicunt illum genitiuum poni loco ablatiui more grecorū qui carent ablatiuo.

¶ Tenus sign vsq; ad: vt collo tenus. i. vsq; ad collū/auriū. i. vsq; ad aures. Mere prepositiones & aduerbia hoc intersunt. Mere ꝓpositiones sunt ille q̄ casibus seruiunt: & sine illis in appositione. i. extra cōpositionē cōgrue poni nō pōt: vt ad de.

¶ Aduerbia casualia sunt q̄ etiā casibus more prepositionū seruiūt & sine casibus posita aduerbia sunt: vt pone subit coniunx coram data copia fandi.

Ad significat iuxta contra pro preter apudq;
Circiter et propter post valde et comparat vsq;.

¶ A sumit pro iuxta: vt habitat ad flumina: hoc est iuxta flumina. Pro aduersū: vt ad in aduersor. Pro cōtra: vt ad hostes pugnat. i. cōtra hostes. Pro circiter: vt ad tria millia. i. circiter tria millia. Pro ꝓpter: vt ad quid venisti. i. propter quid. Pro p: vt ad tēpus. i. ꝑ tpe. Pro valde: vt ad in admiror. Et pro in cōparatione: vt nichil est ad fratrē. id est in comparatione fratris.

Signat apud iunctum personis cum inq; aliquando
Ju signat iunctum cum nominibusq; locorum

¶ Apud aliqñ sumitur pro in/et pro cum. Pro in qñ iungitur nominibus locorum vt apud in forū. i. in foro. Pro cū qñ personis iūgitur: vt apud magistrū. i. cū magistro. Et nonnunq; iunctū cum personis sign in: vt apud terentiū: ꝑ in terentio.

Ante locum tempus personam significanti
Pre iungas: sed persone tantummodo coram
Pre signat propter necnon quandoq; preesse
Omnibus adde palam/iungas genus id reliquisq;
Aduerbi in morem: pone interdum sine casu.

¶ Ante cotā pre et palam hoc intersunt ante preponitur nobis significantibus locū tēpus aut personā: coram vero tantū personis: pre aliqñ notat causā vt pre dolore. i. ꝓpter dolorē: aliqñ preeminētiā vt pre ceteris pre alīs palā vero signo vniuersali preponitur vt palā oībus et aliqñ profertur sine aliqua casuali vt dic palā.

Cis fluuii aut montis propiis dato: citra aliisq;
Interdum ponas ornate pro siue citra

¶ Cis et citra hoc intersunt: cis semper iungitur nominibus propīs fluuior aut montium: citra vero aliis.

Nominibus iungas aut temporis aut numerorum
Circiter/est aliis circum circa ve quibusuis

¶ Circiter circum & circa hoc intersunt: circiter iūgitur nominibus numerorū aut temporis: circum et circa vero aliis.

M perdit circum vocalis quando sequatur
Consona quum sequitur circū tunc m retinebit
M mutatur in n quotiens sequitur c d q t

¶ Circum qñ componitur cū dictione incipiente a vocali m abiicitur vt circuce

circumamictus circumui circumornatus: si vero cum dictione incipiente a consonante componatur m manet integrum nisi c d q vel t sequatur tunc in mutatur in n.

Aduersum aduersus contra erga m diuidit vsus
Erga sume bonam in partem/contraq; malam. sed
Aduersum aduersus simul in sumas m vtramq;

¶ Aduersum aduersus cõtra erga ꝛ in: idem significant vsu tñ sic differunt Erga ni semp in bonã partẽ sumitur. Contra in malam partem. Aduersus aduersum et in tam in bonam partem ꝙ in malam sumi possunt.

¶ Extra ponitur aliquãdo pro preter Terẽtius in phormione neq; cognatus extra vnam ancillulam quisq; aderat extra. i. preter.

Ob signat propter quum sumitur appositiue
Sed signat contra vel circum in compositura
Et veteres legimus pro ad posuisse vt obire

¶ Ob in appositione significat propter Virg. cuius ob auspicii infausti moresq; sinistros: in cõpositione vero contra vel circũ significat vt ob ambulo occurrere.

Per signat valde quotiens cũ nomine iunctum est
Signat cum verbo iunctum vel participante
Ad finem sine in toto producere quicq;
Appositum propter signat sic per medium q;

¶ Per in cõpositione ilictũ cũ nolens significat idem quod valde: cũ verbis aut participijs finire significat ꝛ interdũ pro propter sumitur vt apud Terẽtium. neq; per etatem tñ potuerat et per aliquando sumitur priuatiue vt perfidus.

Nunc post nunc iuxta nunc pro notat inq; secũdum

¶ Scõm multa significat: primo significat post vt scõm platonẽ loquor: secũdum pythagoram disputo: aliqñ significat iuxta Virg. Dulcibus ille quidem illecebis et plena scõm flammam accepit vulnus secũdum aurem. i. iuxta aurem. sumitur etiã qñq; pro ꝑ vt secundum te litem do. secundum me iudica. i. pro me te: scõm ꝑ in etiã ponitur. Licero scõm quietem visus est repente. i. in quiete.

Trans in cõpositis perdit nichil: his nisi demptis
Trano traiicio trabea et traducere trado

¶ Trans in cõpositiõe manet integrũ q;q; dictionibus exceptis trano as traiicio cis. trado as traduco cis ꝛ hec trabea. i. vestis regalis de trabs ꝛ beo as.

Preter compositum verbo iuxta notat/atq;
Casibus appositum signat nisi vel sine contra

¶ Preter cõpositũ significat iuxta vt preterfluit: preter ꝛ sine et qñq; contra significant. Terẽtius. vt preter ciuiũ morẽ atq; legem et sui voluntatem patris tamen hanc habere studeat cum summo probo.

Pro signat propter simul in iuxta atq; secundum

¶ Pro sumitur pro in vt sedens pro tribunali. i. in tribunali: pro ꝓpter vt pro precibus: pro iuxta vel secundum vt pro viribus pro valde vt in promerui.

Preq; notat propter pre comparat ꝛ notat ante

¶ Pre aliqñ sumitur ꝑ valde anglice (out taken) vt pre diues (out taken ryche) et interdū ꝑ ante vt pre ceteris amauit. i. ante alios: aliqñ vero ꝑ in cōparatione. Terētius hic illū pre me cōtempſit. i. in cōparatiōe ad me: interdū pro ob vel ꝓpter vt non poſſum dormire pre dolore dentium. i. ob vel propter dolorem dentium.

Nominibus ꝓpꝛiis iunctum poſtponitur vſqꝫ
Appellatiuis iunctum pꝛeponitur vſqꝫ

Vſqꝫ iunctum noſbus appellatiuis pꝛeponitur caſuali: vt vſqꝫ ad monaſterium: vſqꝫ autē iunctū noſbus ciuitatū vel vrbium ſemper poſtponitur caſuali vt Londoniam vſqꝫ (vp to london) couentriam vſqꝫ.

Appoſitum notat inſuper contra vſqꝫ ad et intra
Pꝛo erga compoſitū nō valde intra ad quoqꝫ cōtra

¶ In ſumitur pro valde vt apud Terentiū incurius. i. valde curius. pro nō aut priuatiue vt iniuſtus. i. nō iuſtus imprudens. i. non prudens: pro inter vt medīſqꝫ in millibus ardet. i. inter millia. pro cōtra vt in hoſtes. i. cōtra hoſtes. pro ad vt in os dicā. i. ad os: pro pro vt in monumentū dedi. i. pro monumento: et aliqñ ſignificat ad locum in loco ad perſonam et in perſona.

Sub notat ante ſupꝛa pꝛope in necnon per ad infra
Compoſitumqꝫ ſuper nunc aufert diminuit nunc

¶ Sub ſumitur ꝑ ſupra vt ter flumina ſubiecta relurit: pro infra vt ſubiecit candam: ꝑ prope vt deinde ſub ipſo ecce volat: pro in vt ſub iugenti templo: pro ante vt ſub luce: pro ꝑ vt ſub noctem cura recurſat et aliquando ſignificat ad locum vt poteſqꝫ ſub ipſos: aliqñ in loco vt ſub luce maligna: et in compoſitione modo localem vim retinet vt ſubduco. modo diminutiuā vt ſubrideo.

Iſta ſuper ſignat de valde de ſuper atqꝫ
Inſuper atqꝫ ſupꝛa ſupereſt pꝛo ſignificat et vltra

¶ Super ſumitur ꝑ de vt multo ſuper priamo rogitans: pro pro vt nil ſuper imperio moueor: ꝑ inſuper vt ecce ſuper meſte magna diomedis abv:be. pro deſuper vt ſup vallo proſpectans troes: pro ſupereſt vt neqꝫ enim fuga ſuper vlla pericli et pro vltra vt ſuper garamantas et indos bibi ſatia ſuperq.

Ex ab e ſimul a de ſenſu non variantur
Sed varie iungantur enim tunc dicimus ab cum
Dictio queſequitur quando incipit l r s aut i
Abs tunc dicatur t q ſequando ſequatur
Pꝛepones aliis ereqꝫ ſonantibus a de

¶ Am ſignificat circum vt amplector. i. circumplector.

¶ Ad ſignificationem hꝫ ſeparatiuam et iūgitur dictionibus a cōſonantibus incipientibus preter c p s t vel i conſonantem.

¶ Dis ſignificationē hꝫ ſeparatiuam vt diſpono diſcedo et iungitur dictionibus a c p s t vel i cōſonante incipientibus vt diſcedo diſpono diſſentio diſtrahо diſiūgo: ſ vero ſequente mutatur in eam vt differo.

¶ Re ſignificat retro a quo per apocapen videtur factum vt reſpicio.

¶ Se ſignificationē hꝫ ſeparatiuā vt ſeduco et abnegatiuā vt ſecurus. i. ſine cura.

¶ Con ſignificat ſimul vt compono comparo.

De interiectionibus.

Interiectio est pars oratiõis indeclinabilis interiecta aliis partibus orationis ad exprimendos animi affectus.

¶ Interiectio dr ab interiacẽdo q aliis oronis partibus est interiecta.

¶ Interiectioni accidit vnum potestas vel significatio.

¶ Potestas vel significatio interiectiõis est qualitas q mẽtis passionẽ ostendit.

¶ Potestas seu significationes interiectionũ sunt varie alie sunt gaudentis que animu leticiã significãt vt euax euge ha ha he. Alie dolentis que luctũ vel doloꝛẽ significãt vt heu eheu. Alie timentis que pauoꝛẽ vel timiditatem significant at at Alie admirãtis q animi admirationem significant vt pape. Alie deridentis que derisum significant vt hui. Alie indignantis. i. irascentis que animi indignationẽ seu iram significant vt vah. Alie exclamantis que affectum animi ad exclamationem significant vt oh eho. Alie execrantis que execrationem significant vt veh malum multo malo.

¶ Quia eadẽ vox interiectiõis varios affectus significare põt sub variis speciebus interiectionis inuenitur vt ah gaudẽtis dolẽtis ꝛ timẽtis interiectio esse põt.

¶ Multe partes orationis interiectiue poni solent nomẽ per se vt malum infandum nomẽ cũ prepositione vt prohnephas prohpudor pronomen cũ adiectiuo vt me miserũ: aliqñ integra oratio non solum latina sed etiam vernacula vt proh deũ atq hominum fidem. A thesu mercy a good lorde ꝛc.

¶ Explicit Libellus octo partiũ Roberti whittintoni lichfeldiensis Artium magistri Londini Impressus per me Richardũ Pynson in vico anglice nuncupato (the Flete strete) in intersignio Geogii commorantem.

Tasyard: pynlon